תלמוד בבלי · ראשונים · רי״ף · מפרשים · שלטי הגיבורים

שלטי הגיבורים על סוכה

רבי יהושע בועז

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

שלטי הגיבורים על סוכה

רבי יהושע בועז

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/שלטי-הגיבורים-על-סוכה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף א. 4
דף א: 4
דף ב. 5
דף ב: 5
דף ג. 6
דף ד. 7
דף ד: 8
דף ה. 10
דף ה: 10
דף ו. 11
דף ו: 12
דף ז. 13
דף ז: 13
דף ח. 14
דף ח: 16
דף ט. 17
דף ט: 18
דף י. 18
דף י: 18
דף יא: 19
דף יב. 20
דף יב: 21
דף יג. 21
דף יג: 22
דף יד. 23
דף יד: 23
דף טו. 25
דף טו: 25
דף טז. 26
דף טז: 28
דף יז. 29
דף יז: 29
דף יח. 31
דף יח: 32
דף כ. 32
דף כא: 34
דף כב. 35
דף כב: 36
דף כג. 38

דף א.

צותה תורה לישב בסוכה בחג הסוכות לזכור הנס שנעשה לאבותינו שהוציאם הקב"ה ממצרים והוליכם במדבר והיו יושבין בסוכות שנא' למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי [את] בני ישראל וגו':

לשון ריא"ז

היה מקרקעיתה עד הסכך שלה יותר מכ' אמה פסולה בין סוכה גדולה בין סוכה קטנה בין שהדפנות מגיעות לסכך בין שאינן מגיעות לסכך הואיל והיא גבוהה כל כך א"א לעשותה דירת עראי אלא דירת קבע כעין בית כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ז"ל וכן פסק הר"ז הלוי ז"ל כרבא דבתראה הוא ואפי' אביי דאקשי עליה הא קבליה לטעמא מדאשכחן ליה לאביי דאמר רבי ור' אושעיא וכו' כולהו סבירא להו סוכה דירת קבע בעינן ומינה שמעינן דטעמא דרבנן משום דבעינן דירת עראי אע"ג דחשו לה לקושיא דאביי כדאמר כולהו כרבא לא אמרי משום קושיא דאביי מ"מ כיון דאביי גופיה קבליה לטעמא דרבא כדאמר הלכך דרבא עדיף ועליה סמכינן ע"כ ולאו ראיה היא כמו שפרש"י לקמן דהא דחשיב לר' יהודה לאו משום דאסיקנא לעיל טעמא דרבנן דפסלי משום דבעינן דירת עראי דהא אביי הוא דאקשי ליה לרבא לעיל דאית ליה ההוא טעמא אבל מ"מ אמת הוא דלמעלה מכ' אמה לא קיימא בלא קבע ואמרי' בפרק הישן ר' יהודה לטעמיה דאמר סוכה דירת קבע בעינן ודייקא מהא דמכשר למעלה מכ' וכן פסק הרי"ץ גיאות ז"ל כרבא וכן הרבי ישעיה מטראנ"י אבל בעל העיטור פסק כרבה ולא נראו לי דבריו:

דף א:

כתב הטור וכן אם מיעטה בתבן ועפר סתם שאין אנו יודעים אם הוא צריך לו אם לאו או אפי' אין אנו יודעים שהוא אין עתיד לפנותו כגון שאין צריך לו לא הוי מיעוט אלא א"כ ביטלו בפירוש להיות שם כל ז' הימים אבל א"צ לבטלו להיות שם לעולם:

לשון ריא"ז

תבן ועפר אם בטלן שם ממעטין ואם לא בטלן אפי' שהיה בדעתו שלא להנותם משם אינם ממעטין עד שיבטלם שם בפירוש כל ימי הסוכה כמבואר בקונט' הראיות:

פרש"י כשרה כל הסוכה כולה ואפי' מהאיצטבא והלאה וכן כתב הרא"ש:

לשון ריא"ז

היתה גבוה יותר מכ' אמה ובנה איצטבא בתוכה כדי למעט גובה חללה אם יש באותה

איצטבא שיעור הכשר סוכה שהיא רחב למעלה (ז' טפחים) [ז' על ז' טפחים] כשרה והוא שיהו שלשה דופני הסוכה סמוכין לאיצטבא אבל אם היה א' מג' דפנות רחוק מן האיצטבא פסול ואם היתה האיצטבא גבוהה י"ט אף כשהדפנות סמוכים לה לא הוכשרו אלא על האיצטבא אבל היושב מן האיצטבא והלאה לא יצא כמו שביאר מז"ה וכן נראה בעיני עיקר שהרי מן האיצטבא הסכך גבוה יותר מן השיעור והרי הוא כסכך פסול והיושב תחתיו לא יצא ידי חובתו כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הטור ואם בנה האיצטבא באמצע אם יש ממנה לכל צד לכותל פחות מד' אמות כשרה על האיצטבא אפי' אם גבוהה יותר מי' דלא כרי"ץ גיאות שפסל באיצטבא גבוהה י' אע"פ שהיא בתוך ד' לכותל ואם יש בינה לכותל ד' אמות פסולה אפי' האיצטבא גבוהה י' ולא אמרי' גוד אחית מחיצתא להכשיר ע"כ:

דף ב.

כתב הטור אם יש לה שתי דפנות זו אצל זו עושה טפח מרווח ומעמידו בפחות מג' לא' מן הכתלים ויעמיד קנה כנגד סוף הכותל הב' וישים קנה עליו ועל הטפח וכשרה ומותר לטלטל בה אפי' בשבת דכמו שחשוב מחיצה לענין סוכה חשוב מחיצה לענין שבת:

כתב הרא"ש ז"ל גרסי' בגמ' נעץ ד' קונדסין על הגג וסיכך וכו' עד איבעיא להו באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו וכיון דסלקא בתיקו עבדינן לחומרא כרבנן דפסלי בזו ובזו ואליבא דרב נחמן ולכך השמיטה הרב אלפסי ז"ל אבל רי"ץ גיאות ז"ל כתב דרב שרירא גאון לא גריס לאיבעיא להו אלא הכי גרסי' ורב נחמן אמר באמצע הגג מחלוקת אבל על שפת הגג דברי הכל כשרה ופסקינן כרב נחמן וכ"כ הרמב"ן ז"ל נעץ ד' קונדסין על ד' זויות הגג וסיכך על גבן הואיל והסכך על שפת הגג כשרה ורואין את המחיצות התחתונות כאילו עולות למעלה על שפת הסיכוך ובכל הספרים שלנו ישנה הבעיא הלכך לא סמכינן אגירסת רב שרירא להקל וכן פסק רבינו ישעיה וה"ר אבי"ה ז"ל דבין באמצע ובין על שפת הגג פסולה:

דף ב:

כתב הרא"ש ז"ל ומה שכתב האלפסי להך לישנא דאמרת אינה ניתרת אלא בצורת הפתח לא איכפת לן בטפח שוחק בין ישנו בין אינו יש לומר בין ישנו במקום א' בין אינו במקום א' אלא חלוק לשנים לעשות ממנו צורת הפתח אבל לא מצית למימר דלית ליה כלל וסגי בצורת הפתח קנה מכאן וקנה מכאן וקנה על גביהן כמו בשבת וכלאים דא"כ למה הוזכר

טפח בברייתא וסוכה העשויה כמבוי הוה מסתברא למימר כיון שצריך בדופן השלישי פס ארבעה ומשהו ויש בו הכשר סוכה כשאתה מעמידו בפחות מג' סמוך לדופן א"צ צורת הפתח ויש שפסקו כן וי"א מדקאמר תלמודא מ"ש הכא דסגי ליה בטפח שותק ומ"ש התם וכו' ומשני תלמודא הכא דאיכא שתי דפנות דעריבן סגי בטפח שותק וכו' אלמא יתרון התיקון במחיצות גרועות דלא עריבן משוי אותו למחיצות טובות להתיר בתיקון גרוע ושקולים הם לענין צורת הפתח וסברא הראשונה יותר חזקה ובריאה אלא שהרב אלפסי ז"ל אית ליה סברא אחרונה כמו שאפרש וצריכין אנו לילך אחריו וכן כתב הרמב"ם שתים כהלכתן ושלישית וכו':

אם עשוי' כמבוי מפולש עושה פס ד' ומעמידו בפחות מג' סמוך לדופן ונותן קנה מהפס על הדופן האחד ואם השנים כהלכתן וטפח בשלישית אפי' יש בשתי המחיצות פתחים הרבה שאין בהם צורת פתח שכשתצרף כל הפרוץ יהיה מרובה על העומד כשרה ובלבד שלא יהיה בה פרצה יתירה על י' אמות ואם יש בהן צורת פתח אפי' ביתר מי' כשרה ומיי' כתב אפי' יש לה צורת פתח אם יש בה פרצה יותר מי' פסולה אא"כ עומד מרובה על הפרוץ ולא נהירא להרא"ש:

לשון ריא"ז

היו שתי הדפנות זו כנגד זו ודומין למבוי מפולש שעושה דופן ג' ביניהם טפח ומשהו ומעמידו בפחות מג' סמוך לא' מן הדפנות והרי הוא כסתום והאויר שמאותו טפח עד הדופן האחר שהוא ג' או יותר מג' צריך להתירו בצורת פתח ומז"ה מצריך בסוכה העשויה כמין גאם כענין שכתבנו בסוכה העשויה כמבוי ומצריך פס ד' ומשהו ומעמידו בפחו' מג' סמוך לדופן ואין שיטת התלמוד כדבריו כמבואר בקונט' הראיות:

דף ג.

כ' הרא"ש גרסי' בגמ' אמר רבה וכן לשבת מיגו דהוי דופן לענין סוכה הוי נמי מחיצה לענין שבת הרב אלפסי השמיט מימרא זו דרבה וכתב ב' מימרות אחרות דרבה והיינו טעמא משום דפסק דבעי נמי צורת הפתח ומלתא דפשיטא היא כיון דאיכא ג' מחיצות מעלייתא דאמרי' מיגו ואם איתא דסוכה העשויה כמבוי לא בעיא צורת הפתח לא היה לו להשמיט מימרא זו:

נעץ ד' קונדסים באמצע הגג וסיכך על גבן פסולה דלא חשבינן להו כמחיצות ואם נעץ אותן בשפת הגג וסיכך עליהן כתב מיי' דכשרה שרואים מחיצות הבית כאילו עולות למעלה וכ"כ רב שרירא והרי"ץ גיאות אבל רי"ף פסל וכ"כ אבי"ה וה"ר ישעיה ולזה

הסכים הרא"ש נראה מדבריו שרבינו הביא בפסקיו דין נעץ ד' קונדיסין ואולי פסק כך בשמו מפני שהשמיטו כמו שכתבנו לעיל:

לשון ריא"ז

נעץ ד' עמודים על ד' זויות גגו בשפתו וסיכך על גבן פסולה לפי שאין מחיצו' שתחת הגג מועילין לסוכה עד שיהיו ג' דפנו' גבוהים על הגג י' טפחים ונראה בעיני שאם היה עמוד עב ויש בו כדי לרבעו ולחוק כדי רבועו עד שיהו בו ז' טפחים מצד זה וז' טפחים מצד זה עולין משום ב' דפנות וכן אם ראוי לחוק בתוכו עד שיהו סביבותיו שיעור ג' דפנות עולין לו משום ג' דפנות והיושב בסוכה כנגדן יצא ידי חובתו כמבואר בקונט' הראיות: כ' הרא"ש ואע"ג דלא התירו אלא לעולי רגלים ולעולי רגלים נמי לא התירו אלא לבהמתם אבל אדם מטפס ועולה ומטפס ויורד משום מצות סוכה התירו אף לטלטל בשבת דסוכה וכ"כ ריי"ץ גיאות ז"ל דמותר לטלטל בה מידי דהוי אשתים כהלכתן ושלישית אפי' טפח וראבי"ה ז"ל כתב ואפי' לא ניתקן להתיר ביראות כגון שאין בור כיון דאם היה שם בור היה נידון משום מחיצה ושרי ובחצר אם עשה כיוצא בו רפיא בידי אם היתה כשרה ואית' מרבותינו שנסתפקו בדברים הללו ע"כ:

דף ד.

הכי פסקו ה"ג ומיי' כרבינו והריי"ץ גיאות וה"ר ישעיה והר"ז הלוי פסקו שיצא ולזה הסכים הרא"ש:

כתב הרא"ש ז"ל בסדר רב עמרם פסק בשש מקומות הלכה כב"ש והך דהכא שתהא מחזקת ראשו ורובו ושלחנו חדא מינייהו ואע"ג דאמר בפ' קמא דברכות אמר רב יוסף עשה כב"ש לא עשה ולא כלום ומייתי ראיה מעובדא דר' יוחנן בן החורני שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית ההיא בסוכה גדולה איירי ופליגי בתרתי כדמסיק בשמעתין ובגדול' הלכה כב"ה [דלא] גזרי' שמא ימשך אחר שלחנו אבל בקטנה הלכה כב"ש כדפסיק הכא וכן משמע הלשון צריכה שתהא מחזקת ומיירי שהוא ושלחנו בתוך הסוכה ולא שייך הכא טעמא דשמא ימשך אלא בשיעור הכשר סוכה קא מיפלגי אבל בסוכה גדולה והוא יושב על פתח הסוכה רחוק מן הדפנות ושלחנו בתוך הבית איכא למיחש שמא ישכח ישיבת הסוכה וימשך אחר שלחנו ובהא הלכתא כב"ה וכ"כ ריי"ן גיאות ז"ל והר"ז הלוי ובעל העיטור אבל הרב אלפסי סבר דחד טעמא לתרווייהו ובשניהן פסק כב"ש וכן כתב הרב ישעיה מטרני ואין דבריו נראין דלישנא שתהא מחזקת לא משמע הכי ועוד מדקתני בבריית' רביאומר כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע

אמות פסולה וחכ"א אפי' אינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושלחנו כשרה משמע דומיא דארבע אמו' שגם שלחנו בתוך הסוכה ואפ"ה פסל ת"ק דאידך ברייתא אלמא לאו משום שמא ימשך:

דף ד:

כתב הרא"ש וקשה דהכא משמע דעצי סוכה אסורין מדאורייתא ודרשה גמורה היא מדפריך ב"ש נמי מיבעי ליה להכי ובפ' כירה משמע דלא אסירי אלא מדרבנן דמייתי ראיה התם דר"ש אית ליה גבי נר מתוך שהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו מהא דתניא אין נוטלין עצים מן הסוכה ביו"ט ור"ש מתיר ושוין בסוכת החג בחג שהיא אסורה ובפרק המביא כדי יין מייתי האי דר"ש ואפ"ה משמע בסוף שמעתתיה דהתם דלא אסרי אלא מטעם מוקצה דקאמר עצי סוכה דחיילא קדושתא עלייהו אתקצאי לז' ויש לומר דהא דהכא דאסר מדאורייתא היינו בעודה קיימת והא דמשמע התם דלא אסירי אלא מדרבנן היינו אחר שנפלה בטלה מצותו ור"ת תירץ דעצים של הכשר סוכה חלה קדושה עלייהו ואסורי מדאורייתא אבל היתר מכדי הכשר סוכה לא מתסרא אלא מדרבנן והא דאסירי עצי סוכה היינו דוקא הסכך אבל עצי הדפנות משרא שרי דכל מאי דדרשינן מחג הסוכות היינו דוקא בסכך כדלקמן גבי פסולת גורן ויקב ודלא כהרמב"ם ז"ל שכתב עצי סוכה אסורין כל שבעת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך ואין ניאותין מהן לדבר אחר כל ימי החג:

ואם האילן צלתו מרובה מחמתו פסולה בכל ענין אף אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו אז רואין אם הסוכה צלתה מרובה מתמתה בלא אילן כשרה ואפי' לא השפיל הענפים למטה לערבן עם סכך הסוכה אבל אם אין הסוכה צלתה מרובה מחמתה אלא ע"י האילן אז צריך שישפיל הענפים ויערבם עם הסכך בענין שלא יהיו ניכרים ויהיה הסכך רבה עליהן ומבטלן וזהו לדעת רש"י ז"ל אבל אבי העזרי כתב אפי' אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן והאילן חמתו מרובה מצלתו אם ענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר פסולה שהרי הצל מן האילן ולא מן הסוכה ל"ש אם האילן קודם ל"ש אם הסוכה קדמה פסולה כיון שענפי האילן מכוונים כנגד סכך הכשר אבל אם הענפים כנגד האויר שבין הסכך הכשר כשרה הואיל וצל הכשר הוא מרובה מחמתה שאפי' אם ינטל האילן יש שיעור בכשר להכשיר וכ"כ הרמב"ן ומפני זה יש מחמירים שלא לעשות סוכה למטה בבית תחת הגג אע"פ שהסירו הרעפים כיון שנשארים עדיין העצים הדקין אשר הרעפים מונחים עליהם אע"פ שיש אויר גדול בין

העצים יותר מכדי העצים וה"ר יחיאל היה נוהג כשהיה עושה סוכה בבית תתת הגג שהסירו הרעפים היה זוקף קנים מן הסכך עד הגג לערב שני הסככים יתד להיות הכל סכך אחד ונ"ל שהוא מותר שאף לדברי הפוסל כי לא ערבם היינו דוקא בסוכה שצלתה מרובה מחמתה מ"מ יש אויר בין סכך הכשר הלכך כשנחשוב הסכך הכשר כנגד האילן כמאן דליתיה מצטרף עם האויר שבה ותהיה חמתה מרובה מצלתה אבל בסוכה שכולה מכוסה ואין בה אויר כלל ונחשב הכשר שכנגד האילן כמאן דליתיה עדיין נשאר צלתה מרובה מחמתה ושרי וב"ה ג"כ התיר מטעם אחר שאמר כיון שהסיר הרעפים והעצים הנשארים אין על הן דין סכך פסול דתנן תקרה שאין עליה מעזיבה מפקפק או נוטל אחת מבינתים ול"ש אם האילן קודם או סכך קודם דין א' להם אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מן הסיכוך כשר והוא שינענעו לשם עשיית סוכה אבל אם לא נענעו לא אמרי' קציצתו זו היא עשייתו:

לשון ריא"ז העושה סוכתו תחת האילן פסולה לפי שהאילן מחובר לקרקע וכל המחובר לקרקע פסול לסכך ומז"ה אומר שאע"פ שהיה חמתו מרובה מצלתו אינו בטל האילן ברוב הסכך הכשר שהוא מעורב בו לפי שהמחובר הוא חשוב ואינו דומה לשאר סכך פסול שהוא בטל ברוב סכך כשר ואם נתלשו ענפי האילן ואינן מעורין במקצת עד שיכולין לחיות אע"פ שהן פסולין לסכך בטלין ברוב סכך כשר ולטור נראה שלא נמצא חילוק בדבר זה בין תלוש למחובר אלא גם המחובר המועט בטל ברוב סכך הכשר המעורב ולא אמרו באילן שאינו בטל אלא מפני שעומד בפ"ע וסכך כשר עומד למטה ממנו ג"ט או יותר לפיכך אע"פ שהיה האילן חמתו מרובה מצלתו הואיל ואין בין ענף לענף ג"ט הרי הן כולן כלבודין ונעשו כולן כדף של מתכת העומד על גבי סכך כשר שאינה בטלה ברוב שהרי היא עומדת בפני עצמה וכן העושה סוכתו תחת רהיטי ביתו שהן פסולין לסכך מפני שלא הוקבעו לצל אע"פ שהיה האויר שביניהן רבה (ואינן עומדין) עליהן הואיל ואין בין זה לזה ג"ט הרי הן כלבודין וכמחוברין כולן כא' ופוסלין הסכך הכשר שהיה למטה מהן ג"ט והרי הן כמעורבין בסכך הכשר והן בטלין ברוב הסכך הכשר הואיל ואינן עומדים בפני עצמן והסוכה כשרה[1] כמבואר בקונטרס הראיות ושיטת המורה כדברי:

[1] הלשון משובש כאן ועי' בטוא"ח סי' תרכ"ו. וי"ג והסוכה פסולה

דף ה.

וגם צריך שיהיה ביניהן י' טפחים אבל אם אין ביניהן י' או שיש ביניהן י' ואינה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אז התחתונה כשר' אם היא מסוככת כהלכתם אפי' אם העליונה למעלה מכ' ואם אינה מסוככת כהלכתה ומתכשרת ע"י סכך העליונה צריך שתהא העליונה בתוך כ' לארץ ובעל העיטור כתב אפי' אם אין ביניהם אלא ד' טפחים פסולה וכן כתב אבי"ה והר"ז הלוי ולא נראה להרא"ש:

לשון ריא"ז

בד"א בשלא היה מסכך העליונה עד קרקעית התחתונה יותר מכ' אמות אבל אם היה מסכך העליונה עד קרקעית התחתונה יותר מכ' אמה היושב על גבי תחתונה תחת העליונה לא יצא והרי שתיהן פסולות בין ששתיהן צלתן מרובה בין ששתיהן חמתן מרובה ומז"ה אמר שאם היה סכך מעליונה (ושהיה) חמתו מרובה מצלתו אע"פ שהוא למעלה מכ' אמה אינו פוסל סכך התחתונה שהיא צלתו מרובה מחמתו והתחתונה כשרה ול"נ שכל שהוא למעלה מכ' אמה הרי הן כשפודין של ברזל ופוסל סכך הכשר שלמטה ממנו ואף ע"פ שחמתו מרובה אינו בטל ברוב הואיל והוא עומד בפני עצמו כמו שביארנו בסוכה שתחת אילן כמבואר בקונט' הראיות וכן כתב מיי' כריא"ז:

דף ה:

כתב בעל העיטור מסתברא דהלכה כרב חסדא ורבה בר רב הונא דרבי' נינהו ועוד מדאיפלגי רב נחמן ורבה בר רב הונא [בנויי סוכה המופלג ממנה ד' דר"נ מכשיר ורבה בר"ה פוסל] משמע דלא מכשיר ר"נ אלא בנויי סוכה דכיון דלנוי יהבינהו התם לא בטלי הסכך שלמעלה מהן אבל בסוכה ע"ג סוכה סבר רב נחמן דבהפלגת ד' מיפסלא כרב חסדא ורבה בר"ה הלכך הא דתנן סוכה ע"ג סוכה העליונה כשרה והתחתונה פסולה אע"פ שאינה ראויה לדירה שאין בה י' פסולה וליתא לדשמואל ומיהו בעי' שתהא ראויה לקבל כרים וכסתות של עליונה ע"י הדחק אבל אם אינה יכולה לקבל דירה סרוחה היא ע"כ וכן פסק הרב אבי"ה והר"ז הלוי ז"ל מהך פלוגתא דלקמן ואינו נ"ל כלל ראיה מהך דלקמן דודאי יש לדקדק ממנו דסכך פסול שתחת סכך כשר פוסל את סכך הכשר בהפלגת ד' דהיינו דומיא דנוי סוכה שהן פסולין לסכך ולא פסול לר"נ בהפלגת ד' משום דלנוי עשאן ובטלה לגבי הסכך אבל סכך פסול דעלמא פוסל את העליון בהפלגת ד' אבל סוכה שתחת סוכה לפסול את התחתונה משום סכך העליון לא דמי להההיא כלל ונ"ל לפסוק כשמואל דסוגיא דתלמודא כוותיה דקאמר אלא שאינה ראויה לדירה ה"ד דלא

גבוה י' מכלל דת"ק סבר אע"פ שאינה ראויה לדירה פסול ופריך לשמואל מת"ק ומשני עליה במערבא מאי אין דיורין בעליונה דקאמר ר"י ופליגי עליה רבנן כשאין התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אבל אם אין העליונה גבוה י' בהא מודו רבנן דתחתונה כשרה ופריך תלמודא מכלל דת"ק סבר דאם אינה יכולה לקבל פסולה דמ"ש אינה יכולה לקבל מלא גבוה י' דתרוייהו לא חזו לדירה ולא מיקריא עליונה סוכה לפסול את התחתונה ומוקי פלוגתייהו ביכולה לקבל ע"י הדחק אבל אם לא גבוה י' מודה ת"ק דהתחתונה כשרה והיינו כטעמיה דשמואל כהכשרה כך פסולה דכשעליונה כשרה וראויה לדירה אז שם סוכה עלה לפסול את התחתונה ואם לאו כשרה וטעמא דמסתבר הוא והלכתא כוותיה ותלמודא דפריך לשמואל משום דמצי לשנויי מתני' אליביה אבל אליבא דשאר אמוראי לא מצי לשנויי מתני' והכי אורחיה דתלמודא דלא מקשי אלא מאי דמצי לשנויי וכתב הרא"ש ודוחק גדול הוא מ"ש בעל העיטור ואם אינה יכולה לקבל כרים וכסתות מיקרי דירה סרוחה ופסול בשאינו גבוה י' והדבר ידוע דאין לך דירה סרוחה מזו דשייף ועייל אגחוניה וכן מצאתי כתוב בשם הרי"ץ גיאות ז"ל שפסק כשמואל והביא ראיה מהא דפסקינן לקמן גבי כילה כשמואל דאמר מותר לישן בכילה בסוכה אע"פ שיש לה גג והוא שאינה גבוהה י' אלמא בפחות מי' לא חשיב אהל אע"פ שיש לה גג והשתא לשוויי אהל בעינן י' למיפסל סוכה לכ"ש דבעינן י' ויש דוחין ראיה זו דדלמא בכילה דלא קביעא בעיא י' אבל סוכה בתוך סוכה דקביע אפי' בבציר מי' מיפסיל כדאמר לקמן בשמעתין בקנופות דקביעי ויש להן גג דאפי' בבציר מי' אהלא הוי ופסולה וכ"כ הרמב"ן בד"א שהתחתונה פסולה כשהיה גבוה העליונה י' טפחים וגג התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות אפי' ע"י הדחק:

דף ו.

ואפי' אם פירש סדין תחת הסכך לנוי פסולה וכגון שהיה רחוק מן הגג ד' טפחים אבל אם הוא בתוך ד' לגג בטל אצלו כיון שהוא לנוי אבל אם אינו לנוי אפי' הוא בתוך ד' פסול והרי"ן גיאות כתב ולנוי לא פסיל אא"כ יהא מופלג י' טפחים ולא נהירא להרא"ש:

לשון ריא"ז

נויי סוכה אינן ממעטין גובה הסוכה מי' טפחים אבל ממעטין רוחב הסוכה מז' טפחים ונראהבעיני שכל דבר שאינו חשוב אהל אינו ממעט בסוכה שאינו אלא כשאר כלי תשמישין שבסוכה כמבואר בקונט' הראיות:

הישן בה תחת המטה או תחת הכילה אם היה גבוה י' טפחים ויש לה גג טפח חשובה כאהל ולא יצא אבל אם אין לה גג רחב טפח או יש לה גג ואינה גבוה י' שרי והרי"ץ גיאות תלה הכל בגג שאם יש לה גג אפי' אינו גבוה י' אסור לישן תחתיה ואם אין לה גג שרי אפי' גבוה י' ולא נהירא להרא"ש:

לשון ריא"ז

היה להן גג טפח ואין גבוהין י' או שגבוהין י' ואין להן גג טפח מותר לישן תחתיהם בסוכה שאינן חשובין אהל ואינו אלא כאדם המתעטף בבגדיו בסוכה וכן נראה בעיני בפורס תחתיה מפני הנשר שאם פירס עראי לפי שעה אינו פוסל עד שיהא גבוה י' ויהא לו גג כמבואר בקונטרס הראיות:

מיי' כתב כשהדלה עליה את הגפן ואפי' אם היה הסכך הרבה מהם שצריך לקצץ וכן דעת סמ"ג ומדברי רבי' לא משמע כן:

לשון ריא"ז

הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסכך ע"ג מיעוט סכך כשר פסולהלפי שהמחובר פסול לסכוך ואם היה הסיכוך הכשר מרובה מן הענפים המחוברים כשרה לפי שהן מעורבים ובטל הפסולת המועט ברוב הכשר היה הפסול מרובה וקצצו מן המחובר אחר שסכך בהן או נענע בהן לשם סוכה הרי היא כשרה ואם לא נענע בהן הרי היא פסולה שהתורה אמרה חג הסוכו' שתהא עשייתה בכשרות והקציצה אינה עשיה עד שינענע:

דף ו:

לשון ריא"ז

השבת והפיגם והמצפו' זרע החלתית שלו סתמן לאכילה או לעשות מהן מיני טבולין שנאכלין בעין ומטמאין טומאת אוכלין ואין מסככין בהן וכל זה מבואר בקונטרס הראיות:

אבל חבילה שהעלה ליבש ונמלך עליה לסיכוך שפסול מן התורה כתב הר"י מקרקשונא שאינה ניתרת בהתרה אלא צריכה נענוע ויש אומרים שאף זאת ניתרת בהתרה ומסתברא שצריכה נענוע:

לשון ריא"ז

חצים נקבות שראשיהן נקובין ליכנס בהן זכרות הברזל פסולין לסיכוך שכל כלי עץ שיש לו בית קבול ראוי לקבל טומאה ואע"פ שאותו קבול עתיד להתמלאות בזכרות

הברזל עד שלא מלאוהו הרי הוא ככל כלי קבול ואם יש בהן ברזל נראה בעיני שאף הזכרים פסולים מפני שהם מקבלי' טומאה ע"י הברזל כמבואר בקונט' הראיות:

לשון ריא"ז

קלחים של פשתן כשרים לסיכוך כשאר עשבים ואם דק אותן ולא נפצן או ששרה אותן במים כדרך ששורין הפשתן אע"פ שלא דק אותן הרי אלו ספק בתלמוד וספיקו להחמיר לפי שספק תורה הוא כדאמרי' בפשתן הראוי לטמא בנגעים אבל שאר היוצא מן העץ כגון צמר גפן וקנבוס אע"פ שדק אותן ונפצן אין עליהם תורת טומאה כלל וכשרין לסכוך ועז"ה אינו תולה הטעם משום טומאה ולפי דבריו אין חילוק בין פשתן לקנבוס וצמר גפן ואין שיטת התלמוד כדבריו וכמבואר בקונט' הראיות ושיטת המורה כדברי. חבלים של פשתן פסולים לסכוך ושל סיב הדקל פסולין לסכוך כמו שמבואר בתלמוד ארץ ישראל:

לשון ריא"ז

דף ז.

כל העשבים האגודים בידי שמים אם הרבה קנים בשורש א' אין בהם דין חבילה ואע"פ שקשרן אדם מלמעלה ממקום שהם מפורדים מותר לסכך בהן אבל ב' קנים המסודרים ואין בהן אגד אלא ע"י אדם שאגדן חבילה הן ואין מסככין בהם כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

כל אגד שאינו עשוי לטלטלו באוגדו אינו אגד שכן דרך החבילים שאוגדין אותן כדי לטלטל כל האגד ולא יהא צריך לטלטלו אחד אחד לפיכך הצריפין שאוגדין הקלחים שלהן ואורגים אותן להתקיים מלאכתן אין בהן משום אגד והרי הן דומים למחצלאות העשויו' לסיכוך שאף ע"פ שהן ארוגים ואגודים אין בהן משום אגד ומסככין בהן כמבואר בקונט' הראיות:

דף ז:

ואם אין בהם ד' כשרים אפי' הם משופי' שדומים לכלים וכ' בסמ"ק ומיהו נהגו העולם שלא לסכך בהם כלל משום דלמא אתי לסכך בהם בקביעות בענין שאין גשמים יכולים לירד בה:

לשון ריא"ז

כל הנסרים כשרים לסכוך לפי שהן גידולי קרקע ואין מקבלין טומא' אלא שגזרו חכמים לנסרי' הרחבים [ד'] שדומים לתקרת הבית שמא יבוא לישב אדם תחת תקרת ביתו שאינה עשויה לצל ופסול מה"ת בשעת הסכנה או בשעת הדחק שאין להם סכך אחר אלא נסרים רחבים ד' מסככין בהן שאין פסולן מה"ת אלא גזירת חכמים היא. נסרים רחבים ד' בין שסיכך ברחבם בין שהפך על צדיהן וסככן בעוביין פסולין הואיל וגזרו נעשו כשפודים של מתכת:

כתב מיי' המסכך בנסרים ויש בין נסר לנסר כמלא נסר והניח פסל ביניהם אם הנסר רחב ד' טפחים פסולה ומדברי רבינו נראה דכשר' וכן כתב הטור כרבינו:

לשון ריא"ז

נסרים שאינם רחבים אע"פ שהן משופין לעשות מהן כלים כשרים לסיכוך ונראה בעיני שאם היו עשויים להשתמש בהן כעין שולי שולחנות פסולי' מפני ששולחן מקבל טומא' ואם יש לו לבזבז טומאתו מה"ת ופסול לסיכוך מן התורה אין לו לבזבז טומאתו מד"ס כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ואליבא דרב לא מיתוקמא הך פלוגתא דאמוראי אלא אליבא דרבי מאיר וברחבין ד' וקי"ל בפ' מי שהוציאוהו דר"מ ור"י הלכה כר' יהודה אבל לשמואל מיתוקמא שפיר לכ"ע ומתוך כך נראה דהלכתא כשמואל ואע"ג דקי"ל הלכתא כרב באיסורי ועוד לקמן בפ' לולב הגזול דקאמר ר' יהודה סוכה אינה נוהגת אלא בד' מינין שבלולב ופריך מהא ברייתא דתניא כוותיה דשמואל סיככה בנסרים של ארז ולא מייתי מהך דתניא כוותיה דרב ש"מ דהך דשמואל עיקר וכן פסק הרב אלפסי והביא ראיה מהא דרב פפא דס"ל כוותיה ואינו ראיה כל כך לפי שדרך אמוראי בתראי לפרש דברי הראשונים ואע"ג דלא סבירא להו כוותייהו וכן פסק ר"ת והרמב"ם ז"ל והר"ז הלוי והר' ישעיה מטראני דהלכה כשמואל וראב"ד ז"ל פסק כר"מ בגזירותיו וכרב והכל עולה לסגנון אחד:

דף ח.

מיי' כתב ובלבד שלא יהא בהן נסר רחב ד' ולא נהירא להרא"ש דאפי' הנסרים רחבים ד' כשרה ופי' יפקפק לפי' הטור ר"ל שיסיר כל המסמרים לשם עשיית סוכה או יטול מבין כל ב' נסרים נסר א' ויתן הסכך כשר במקומן:

לשון ריא"ז

היתה ביתו מקורה בנסרים רחבים ד' ופקפק אותה התקרה והניח הנסרין ההם לשם סוכה כשרים ואין לגזור בהן שמא ישב תחת תקרת ביתו שהרי זה מבטל תקרת ביתו

מפני שיודע שהיא פסולה כמבואר בקונטרס הראיות ונראה בעיני שאם סכך סכך כשר על גבי תקרת ביתו ולא הניחה חלל טפח בין הסכך לתקרה אע"פ שסלק התקרה מתחת הסכך ונשאר הסכך לבדו סוכה זו פסולה היא עד שינענע הסכך לשם סוכה וכן אם היה הסכך תחת התקרה וסלקה תקרה צריך לנענע הסכך לשם סוכה אע"פ שהיה חלל הרבה בין התקרה לסכך כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ז"ל והר"ז הלוי ז"ל הקשה על הרב אלפסי על שכתב טעמייהו דב"ה משום תעשה ולא מן העשוי דהאי טעמא הוי אליבא דרב ואנן קי"ל כשמואל ולשמואל פליגי בביטול תקרה משום דסתם תקרה מקורה בנסרים שיש בהן ארבע והרמב"ן ז"ל תירץ דהרב אלפסי כתב כשמואל דטעמא דביטול תקרה היינו משום תעשה ולא מן העשוי דכל זמן שלא ביטל התקרה הרי הוא כאילו דר בבית ויש כאן משום תעשה ולא מן העשוי אלא דבגזירת תקרה ליכא לאוקמי פלוגתייהו דכיון דמהדר לבטלה הרי הוא בקי בתעשה ולא מן העשוי וליכא למיגזר שמא יאכל תחת תקרת הבית אלא פליגי מה יש לו לעשות ותתבטל התקרה ואין בה משום תעשה ולא מן העשוי הלכך הבא כסכך מתחלה בנסרים שאין בהן ד' ואפי' הן משופין כשרים בנסרים שיש בהן ד' לא יסכך אפי' הפכן על צידן אבל בית שהוא מקורה ואין בה מעזיבה מפקפק את כולו שמסיר את המסמרים שהיו קבועין בהן ואפי' הן רחבין ד' או נוטל אחת בינתים בין כל אחת נוטל אחת ומניח פסל במקומו והרמב"ם ז"ל כתב ובלבד שלא יהא בכל נסר א' ד' טפחים ודבריו תמוהים: סככה בשפודין שהם פסולין לסכך בהם ואין בהם ד' ואין מהם במקום א' ד' והניח בין שפוד לשפוד כמלא שפוד ונתן שם סכך כשר פסול שא"א לצמצם שימלא כל האויר מסכך כשר ונמצא הפסול מרובה אבל אם העדיף סכך כשר המעט על הפסול או היה הפסול נתון שתי ונתן הכשר ערב או איפכא כשר שאז מתמלא כל האויר מסכך הכשר:

לשון ריא"ז

המקרה סוכתו בשפודין אם יש ריוח ביניהן כמותן ונתן ביניהן סכך כשר כשרה ובלבד שלא יהא עודף הפסול על הכשר כל שהוא ונראה בעיני דאם היה קצת אויר עד שבין הסכך הפסול והאויר עודפין על הסכך כשר כל שהוא פסולה מפני שהסכך פסול כפרוץ ונמצא פרוץ מרובה על העומד כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הרא"ש ז"ל גרסי' בגמ' לימא תהוי תיובתא דרב הונא בריה דרב יהושע דאיתמר פרוץ כעומד וכו' והרב אלפסי לא הביא כל זה אלא המשנה כצורתה דהא איפסיק הלכתא בפ"ק דעירובין כרב פפא דפרוץ כעומד מותר וסגי בריוח כמותו בצמצום וזהו לגי' רש"י דגריס והא (אי) אפשר לצמצם ופריך לרב הונא ואליבא דידיה משני ר'

אמי ורבא ולא צריכין לשנויי דידהו אליבא דהלכתא וקשה להך גירסא דפריך סתמא דתלמודא דלא כהלכתא הלכך נראה כגי' רבינו חננאל ור"ת דגרסי והא א"א לצמצם ופריך לתרוייהו דכשנותן ביניהם סכך כשר כמותו א"א לאדם לצמצם שיהא לגמרי כמותו לפי שאין דרך אדם לצמצם בכוון למלא את כל החלל ונשאר מעט אויר נמצא לרב פפא דמפרש מתני' כמותו בצמצום הפסול מרובה ולרב הונא דמפרש מתני' ביוצא ונכנס הרי הוא עתה מצומצם ומשני הני אמוראי אליבא דתרוייהו הלכך אליבא דהלכתא נמי צריך לפרש מתני' במעדיף או בשתי וערב:

דף ח:

וכתב אבי העזרי אם הגדיש גדול ולא הניח אלא חלל טפח במשך ז' ושוב חקק בה הרבה ועשה בה סוכה גדולה אינה כשרה כולה ע"י משך ז' שהנית תחלה ולא דייניגן ליה כפסל היוצא מן הסוכה דהא לא ממשכה חד דופן בהדיה ואם חקק מב' צדדין ד"א יותר על ז' אף הז' פסולה דסכך פסול פוסל מן הצד בד' אמות:

לשון ריא"ז

עשה שם מתחלה חלל טפח במשך ז' בין אם עשה אותו החלל למטה סמוך לארץ וחטט מלמטה למעלה בין אם עשה אותו החלל למעלה סמוך לסכך וחטט מלמעלה למטה להשלים החלל לי' טפחים כשרה הואיל ועשה שם חלל טפח הרי יש עשיית סכך אלא שאין לה שיעור דפנות כמבואר בקונטרס הראיות:

לשון ריא"ז

מחצלת ד' ומשהו שתלה אותה באמצע הדופן בפחות מג' סמוך לארץ ובפחות מג' סמוך לסכך שעל גבה אותן שני האוירים הרי הן כסתומין ונמצא כל הדופן גבוה י' טפחים כשיעורו ונראה בעיני שאם היה הדופן סמוך לארץ פחות מג' אע"פ שהיה על גביו אויר ג"ט על פני כולו אם היה עוד על גבי האויר גבוה ד"ט ומשהו ה"ז דופן כשר לפי שהאויר שלמטה הוא כלבוד והאויר שבאמצע הוא בטל ברוב הדופן העומד עליו והרי הוא כאילו כולו עומד כמבואר בקונט' הראיות:

כתב הטור והא דאויר פוסל בג' וסכך פוסל בד' היינו בסוכה שאין לה אלא ג' דפנות ומתחיל בדופן האמצעית ומהלך על פני כל הסוכה עד צד הפרוץ דהשתא מפסיק האויר וסכך הפסול בין סכך כשר לכשר ולא נשאר מכל צד אלא ב' דפנות אבל אם מתחיל מן הדופן שמהצד ומהלך עד הדופן שכנגדו אם נשאר מהכשר לצד הדופן האמצעי כדי הכשר סוכה כשרה דהא אית לה ג' דפנות וצד שמעבר הפתח אם יש ביניהם אויר ג'

פסול אבל אם סכך פסול מפסיק ביניהם ונשאר אצל הפתח הכשר סוכה אם יש מסכך הכשר של צד הפתח עד הדופן האמצעי פחות מד' אמות הכל כשר הצד הפנימי שקרוב לדופן שהרי יש לו ג' דפנות והצד החיצון ע"י דופן עקומה שאנו רואין דופן האמצעי כאילו הוא אצל הכשר החיצון ומ"מ לא נפסל הפנימי שנאמר כיון שאנו רואין דופן האמצעי כאילו הוא אצל הכשר החיצון הרי נשאר הפנימי בלא דופן דנהי דאמרי' רואין מ"מ במקומו נשארו מכשיר גם צד הפנימי ודוקא שיש לסוכה ג' דפנות שלימות אבל אם עשה ב' דפנות גדולות ובשלישית אין בה כי אם ז' טפחים פסולה שאפי' אם נאמר רואין אין לכשר החיצון אלא ב' דפנות אלו ואם האויר והפסול אין מהלכים על פני כל הסוכה אלא באמצע יש אויר ג' על ג' או סכך פסול ד' על ד' אם יש ממנו עד הדופן האמצעי הכשר סוכה הכל כשר בין מה שבצדדין ובין מה שבצד הפתח אפי' מה שכנגד האויר והפסול כיון שהכל מחובר להכשר סוכה והרי הוא כפסל היוצא מן הסוכה דנדון כסוכה ותחת האויר והפסול לבד פסול ואפי' אין ב וכדי הכשר סוכה ממנו עד הדופן האמצעי מצטרפין זה עם זה לשיעור הכשר סוכה ואין האויר וסכך הפסול פוסלין כיון שהכשר סוכה מתחבר יחד מן הצדדין:

לשון ריא"ז

סכך פסול פחות מד' אע"פ שאין ראוי לחלק הסכך הכשר אינו מצטרף להשלים שאם לא היה בסכך הכשר ז' טפחים אין סכך פסול מצטרף עמו להשלימו ישבו מג"ט ומעלה הואיל ואינו מצטרף להשלים אין ישנים תחתיו:

דף ט.

סכך פסול פחות מד' ואויר אצלו פחות מג' אין מצטרפין לפסול הלכך אם אויר ג' במקום אחד אפי' מיעטו בסכך פסול כשר וה"מ בסוכה גדולה אבל בקטנה שאין בה אלא ז' על ז' אם יש ביניהם ג"ט מצטרפין לפסול ואם יש סכך פסול ב' טפחים ועוד סכך פסול ב' טפחים ואויר פחות מג' מפסיק ביניהן כתב הרא"ש ז"ל יש להסתפק אם שני הפסולים מצטרפין לפסול הסוכה מי אמרי' כיון דאויר מפסיק ביניהם לא מצטרפין או דלמא כיון דאין באויר ג' מצטרפין ומיהו אם אין בפסול ד' ואויר פחות מג' טפחים מפסיק בהא ודאי אין האויר משלימו לד' שנאמר שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד דלא אמרינן לבוד להחמיר:

לשון ריא"ז

סכך כשר שהיה בו אויר ג' טפחים בין באמצע בין מן הצד אם מיעטו בקנין הראוין

לסיכוך ה"ז מיעוט ומצטרף אותו האויר להשלים שיעור הסכך הכשר בז' טפחים אבל אם מיעטו בשפודין שאינן ראוין לסיכוך אינו מיעוט ואינו מצטרף להשלים שיעור סכך כשר אפי' היה בכשרו' טפחים כמבואר בקונט' הראיות:

דף ט:

כתב הר"י ואפילו במקום שעושין אותן לשכיבה הקונה אותם מן האומן על דעת לסכך מותר לסכך בה ול"נ להרא"ש אלא אנו הולכים אחר מנהג אנשי המקום כיון שדרכן לעשותן לשכיבה אפי' קנאה על דעת לסכך או אפי' צוה לאומן לתקנה על דעת לסכך אין מסככין בה כי מי יודע אם תקנה לכך כיון שדרך אנשי מקום לעשותן לשכיבה: כתב הרא"ש רב אלפס לא הביא הך סיפא משום דס"ל דהלכה כר' יוסי ור' דוסא וכן מוכחא סתמא דמתני' דלא מיפלגא במחצלת קנים אלא בין גדולה לקטנה:

דף י.

כתב הרא"ש תימה לי מה בא אביי להשמיענו משנה שלימה היא ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה הא יכולה לעמוד בפני עצמה כשרה וא"ת לפי הירושלמי דמפרש לפי שאין י' טפחים מכרעי המטה ועד הגג מה לי סמך ומה לי סיכך ע"ג המטה וי"ל כיון שאין הסוכה נסמכת על המטה ואי שקיל לה למטה איכא אויר י' וסוכה מתקיימת הרי יש לה קבע ואינה נפסלת בשביל שהכניס בה מטה ומיעט אוירא מידי דהוה אכרים וכסתות דפ"ק דלא הוי מיעוט לא לענין כ' ולא לענין י' והשתא נמי מיתרצן נמי קושייתן דהא אתא אביי לאשמועינן ומדהביא רב אלפס דברי אביי נראה שפוסק כר' יהודה וטעמיה כיון דשקלו וטרו אמוראי לפרש טעם דבריו וגם אביי אמר דבריו אליבא דר' יהודה אלמא ס"ל כוותיה וגם אני אומר דטעם קבע עיקר כדאיתא בירושלמי ולא ידענא מאיזה טעם יכשירו רבנן היכא דסמך הסכך על כרעי המטה ואיך מכרעי המטה עד הגג י' הא דירה סרוחה היא הלכך נראה דר' יהודה לפרושי דברי ת"ק אתא וליכא הכא פלוגתא :

דף י:

ור"ת פסק שאם עשאה עבה מאד שאין המטר יכול לירד בה פסול אע"ג דב"ה מכשירין מעובה כמו בית היינו דוקא שאין כוכבים וחמה נראין מתוכה אבל כשאינו יכול להמטיר בתוכה פסולה אפי' לב"ה והרא"ש לא הביא דבריו בפסקיו:

פי' רש"י אפי' חמתה מרובה מצלתה שמפני שהא' גבוהה מחבירו החמה באה מן הצדדין אפ"ה כשרה אבל הר"י כתב ודאי אם חמתה מרובה מצלתה פסולה אלא מיירי שצלתה מרובה והכי מסתברא שא"א להכשיר סוכה שחמתה מרובה שהרי קנין שאין ביניהם ג' חשובים כסתום ואפ"ה לא חשיבי להכשיר בסכך אם לא שנאמר כיון שאין כאן צל מרובה כשהשמש עומד באמצע השמים רק כשנוטה לצדדין אז החמה מרובה קרינן ביה שפיר צלתה מרובה מחמתה וכן דעת ר"י:

לשון ריא"ז

סוכה שהיו עצי הסכך שלה מבולבלים מהן עולין ומהן יורדין אם אין בין העולה ליורד ג"ט כשרה והוא שצלתה מרובה מחמתה כדברי מז"ה וכדברי המורה אף ע"פ שחמתה מרובה הואיל ואילו היו הקנים העליונים שוכבין בין התחתונים וסותמין אויר שביניהם היתה צלתה מרובה כשרה וכן נראה בעיני עיקר כמבואר בקונט' הראיות:

בעל העיטור כ' בהיפך שאם למעלה שוים כשרה שאז ודאי למטה צלתה מרובה מחמתה לפי שהחמה מועטת למטה ואם למטה שוים אז למעלה חמתה מרובה פסולה ואם ברוב ממנה צלתה מרובה ב' משהויין ובמיעוט ממנה חמתה מרובה משהו בענין שכשנצרף יחד החמה והצל של כל הסוכה יהיה צלתה מרובה מחמתה משהו כשרה:

דף יא:

וכתב ה"ר פרץ ע"כ אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים אע"פ שקושרין בטוב זמנין דמנתקי ולאו אדעתיה והוה ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה והרוצה לעשות בסדינין טוב שיארוג במחיצות קנים בפחו' מג':

כתב הטור ודוקא שבא לו הצער במקרה אחר שעשה שם סוכה אבל אין לו לעשות סוכתו לכתחלה במקום הריח או הרוח ולומר מצטער אני ונראה שאין כל אדם יכול לומר מצטער אני ליפטר אלא בדבר שדרך בני אדם להצטער בו:

לשון ריא"ז

מצטער פטור מן הסוכה הוא ולא משמשיו. ומז"ה מפרש מצטער שתפשתו חלישות כמעט ואינו בריא כבתחלה אלא שאינו דומה לחולה הצריך רפואה ול"נ שאפי' היה בריא כבתחלה ומצטער בריח העשבים או מפני היתושים או מפני השרב או מפני הגשמים והרוח וכיוצא בהן הרי זה מותר לו לישן חוץ לסוכה כמבואר בקונט' הראיות וכך היא שיטת המורה שלא אמרה תורה לישב אלא כעין דירתו שאם היה מצטער בדירתו יוצא באויר שהוא נוח לו אף בסוכה כמו כן:

וכן כתב מיי' כרבינו והרא"ש ז"ל כתב דשושבינין לא מיקרו עוסקין במצוה וחייבין בכל המצות חוץ מן התפלה ותפילין וחתן אף ע"פ שפטור מכל המצות חייב בסוכה שאפשר לו לשמוח בסוכה:

לשון ריא"ז

החתן ושושבינין וכל בני החופה פטורין מן הסוכה כל ז' ימי המשתה לפי שאוכלים ושמחים עם החתן בחדר חופתו וצער הוא לחתן לעשות חופתו בסוכה שהוא מקום צר ודחוק וכן הן פטורין מן התפלה ומן התפילין וחייבין בק"ש שא"צ כוונה אלא בפסוק ראשון:

דף יב.

לשון ריא"ז

וכן העוסק בתורה אינו יכול לפטור עצמו מן התפילין אא"כ גורם לו להתבטל מלמודו כמבואר בקונטרס הראיות:

וכגון שאם היה צריך לחזור אחריה בלילה יתבטל גם ביום ממצותו אבל אם הולך ביום דרך מצוה ויכול לחזר אחר סוכה בלילה בענין שלא יתבטל ממצותו צריך לחזר אחריה:

והר"ם מרוטנבור"ק היה מחמיר אפי' בפירות שלא לאוכלן חוץ לסוכה וה"ר פרץ היה אומר דפירי לא צריכי סוכה אבל שאר דברים כגון בשר וגבינה וכיוצא בהן צריכין ומיי' כתב דמותר לשתות מים ולאכול פירות חוץ לסוכה והמחמיר שלא ישתה אפי' מים חוץ לסוכה תבא עליו ברכה והרא"ש כתב דאפי' אם ת"ל דפירי וגבינה בעו סוכה היינו דוקא מי שקובע עליהן אבל מי שאוכל דרך עראי ודאי א"צ סוכה ושתיית יין נמי עראי הוא ומים כיון שאין דרך לקבוע עליהן אפי' הקובע סעודתו עליהן לא חשיב קבע דלא עדיף מאכילת עראי דפת שא"צ סוכה אבל תבשיל העשוי מה' מינין אם קובע עליו חשוב קבע וצריך סוכה:

לשון ריא"ז

אוכלים ושותין עראי חוץ לסוכה ואפי' אכל פת כביצה הרי זו אכילת עראי כמבואר בקונט' הראיות אכילת קבע שהוא יותר מכביצה אינו אוכל אלא בסוכה בד"א בפת או במיני תרגימא שהן מיני קטניות ומיני פרפראות אבל פירות אע"פ שאכלן אכילת קבע ואע"פ שאוכל עמהם פת אכילת עראי אוכלן חוץ לסוכה כמבואר בקונטרס הראיות ואם בא אדם להחמיר על עצמו שלא לטעום דבר חוץ לסוכה מחמיר ואין חוששין מפני שנראה כמתיהר:

דף יב:

ואף אם ירדו גשמים לא יעצרנו הגשם ומיהו משאכל בה כזית דגן יצא אע"ג דשיעור אכילה בלא סוכה הוא כביצה שאני ליל ראשון שהוא חובה טפי ואפי' לא בעי למיכל אלא כזית אסור לאוכלו חוצה לה הלכך יוצא בו נמי ידי חובת סוכה:

לשון ריא"ז

כשם שמצוה לאכול מצה בלילי יו"ט ראשון של פסח כך מצוה לישב בסוכה בלילי יו"ט ראשון של חג ונראה בעיני שצריך לאכול שם אכילת קבע של פת או של מיני תרגימא כמבואר בקונט' הראיות:

ויוצאין בסוכה שאולה אבל לא בגזולה ופי' רש"י דלא משכחת סוכה גזולה אלא כשגזל סוכה עשויה בראש הספינה או בראש העגלה שאילו תקף בחבירו והוציאו מסוכתו קי"ל קרקע אינה נגזלת ואילו גזל עצים וסיכך בהן אין לו עליו אלא דמי עצים אפי' לא שינה בהם שום דבר ויצא בה בדיעבד וב"ה כתב שאם גזל עצים וסיכך בהן ואינו רוצה ליתן דמיהם הוי נמי גזולה:

לשון ריא"ז

סוכה שאולה כשרה סוכה גזולה פסולה והוא שגזל סוכה המטלטלת כגון שגזל עגלה או ספינה שסככו ע"ג אבל אם גזל סוכה המחוברת לקרקע כגון שתקף את חבירו והוציאו מסוכתו וישב בה וכן העושה סוכתו ברה"ר אע"פ שגוזל את הרבים קרקע אינה נגזלת ולעולם בחזקת בעליה עומדת והרי היא כסוכה שאולה וכשרה:

עי' לעיל פ"ק בהגהות:

לשון ריא"ז

דף יג.

קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מד"ס כדי לחנכו במצות ואיזהו קטן שאינו צריך לאמו כל שנפנה ואין אמו מקנחתו והרי הוא כבן ארבע או כבן חמש לפי חורפתו ואם לא היה אביו בעיר אפי' בן שש צריך לאמו ופטור כמבואר בקונטרס הראיות:

מיי' כתב המתפלל רצה מתפלל בסוכה רצה מתפלל חוץ לסוכה:

לשון ריא"ז

וכן נראה בעיני שהתפלה צריכה כוונה ויכול להתפלל חוץ לסוכה אבל ק"ש קורא בסוכה ואם היה לו בהכ"נ בעירו מניח סוכתו והולך לו בבהכ"נ שכן בשאר ימות השנה מניח דירתו וקורא ק"ש בבהכ"נ:

מיי' וסמ"ג כתבו משירדו טפות לתוך הסוכה שאם ירדו תוך המקפה יתקלקל ואפי' אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת ר"ל שכיון שירד שיעור כדי שיתקלקל ואפי' אין לו תבשיל שיתקלקל יכול לצאת ואין משמע כן מדלא אמר כדי שתסרח המקפה אלא משתסרח משמע שתסרח ממש:

לשון ריא"ז

ירדו גשמים בסוכה עד שראויה לקלקל מקפה של גריסין העומדת שם הרי זה מותר לו לירד מן הסוכה ולפנות כליו משם ואדם שהוא איסטניס ומצטער אפילו ברוח המנשבת הרי זה רשאי לירד מן הסוכה:

דף יג:

לשון ריא"ז

צותה תורה על ד' מינין של לולב שנאמר ולקחתם לכם וגו' ומפי הקבלה אמרו. פרי עץ הדר זה אתרוג. וכפות תמרים זהו ענף מענפי הדקל והם הענפים הפנימים שהם בתוך לבו של דקל והוא הנקרא לולב וזהו לשון כפות שכן דרכן להיו' עליו כפותין ולא הענפים החיצונים הנקראים חריות ועליהן מפוזרין. ענף עץ עבות זה הדס שעליו עולין ג' ג' בכל קן וקן ודומין לקליעה ומעשה עבות. ערבי נחל זו ערבה שדרכה ליגדל בנחל ד' מינין הללו אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהן לא מצא אתרוג לא יביא פריש או רמון או דבר אחר וכל א' וא' חייב בהן שנאמר ולקחתם לכם שתהא לקיחה לכל א' וא': כתב הטור דגזול פסול בין לפני יאוש בין לאחר יאוש וסמ"ג כתב דגזול פסול לכל ז' ימים:

לשון ריא"ז

היה אחד מהן גזול או שאול ביום הראשון פסול שהתורה אמרה ולקחתם לכם ביום הראשון וזה הואיל ואינו שלו איני קורא בו לכם ונראה בעיני שאפי' אם גזלו או גנבו מן הנכרי ולא נתיאש הנכרי ממנו הואיל ויכול להוציא ממנו בדיינים אין אני קורא לכם ופסול כמבואר בקונט' הראיות:

הלוקח לעצמו אחד מן המינים הללו משדה הנכרי' ה"ז לא יתלשנו הוא עצמו לפי שסתם נכרים גזלנין וחמסנין ומשיגין גבול הם ושמא הוא או אבותיו גזלוהו לאותו אילן וקרקע אינה נגזלת אלא הרי היא בחזקת בעליה לעולם ונמצא זה התולש כאילו הוא בעצמו גזלו מן הבעלים הראשונים והרי הוא גזול בידו ופסול תלשו הנכרי ונתנו לישראל אחר ה"ז המקבל קונה אותו ביאוש ובשינוי רשות וקורא אני בו לכם ביד המקבל ונראה בעיני

שלא נאמר כן אלא במקומות שיש שם רוב ישראל כגון בא"י ובבבל וכיוצא בהן אבל במקומות שלא היה שם רוב ישראל מעולם אין חוששין שמא נגזלה אותה שדה מישראל ואפי' אם נגזלה מן הנכרי הואיל ונתייאש אותו הנכרי הנגזל הרי הוא הפקר ביד ישראל זה התולשו משם ויוצא י"ח אע"פ שהוא עצמו תלשו כמבואר בקונטרס הראיות:

מיי' הכשיר לולב יבש בשעת הדחק ולא שאר מינין ולא נהירא לטור דמ"ש זה מזה כדלקמן והראב"ד הכשיר ביבשו רוב עליו ובלבד שתהיה התיומת העליונה לחה ולא נהירא להרא"ש ושיעור היבשות פירשו התוס' שיהא נפרך בצפורן והראב"ד פי' משיכלה מראה ירקות שבו וילבינו פניו וכן עיקר:

לשון ריא"ז

יבישין פסולין לפי שאין יבש הדר ובשעת הדחק לולב היבש כשר וכן כל הנפסלין מפני שאינם הדר א' לולב וא' כל שאר המינין כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יד.

היה אחד מהם של אשרה שהיתה בימי משה שנא' עליה ואשריהם תשרפון באש פסול הואיל והוא עומד לשריפה הרי הוא כשרוף (ובאילו) [וכאילו] שיעורו (ברוב) [כתות] ובטל וכן הים א' מהם של עיר הנדחת. היה א' מהם של אשרה שבזמן הזה או של ע"ז לכתחלה לא יטול (אדם) ואם נטל יצא לפי שיכול לבטלו הנכרי והרי הוא מותר ואינו עומד לשריפה ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא בשאר הימים אבל ביום הראשון אם נטל לא יצא שאין קורא לכם בע"ז של נכרים כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יד:

כתב הרא"ש ז"ל נקטם ראשו לכאורה נראה לפרש בשני עלים האמצעי' היוצאין מראש השדרה וקשה בגמ' דקאמר ריב"ל ניטלה התיומת פסול והן אותן שני עלין האמצעים והא אפי' בנקטם פסלו וכ"ש בניטל ולגמרי ונ"ל דנקטם בראשו מיירי בנקטם ראש רוב העלין וראשו של כל עלה ועלה קאמר והלשון דחוק וי"ל דניטלה איצטריך ריב"ל לאשמועינן דסד"א דהוי הדר יותר מנקטם אי נמי בניטלה אחת מן התיומת דבנקטם לא מיפסלא אלא בשתיהן והראב"ד ז"ל כתב נסתפק לי אי זה הוא ראשו אם הוא העליונים אע"פ שלא חסר מן השדרה כלום או שמא לא נקרא ראשו אלא ראש השדרה וכן בהדס וכן בערבה והביא הירושלמי דגרסי' בעי ר' אבא בר ממל קמיה ר' אבין יבשה ציצתו מהו מה בין זה לנקטם זה הדור וזה אינו הדור פי' ציצתו היא התיומת העליונה מלשון ויצץ

ציץ והוא העליון כדכתב ויוצא פרח ויצץ ציץ ומדקאמר וכי מה בין זה לקטום אלמא דאפי' כי האי פסול ולא בעי חסרון בשדרה וכתב שיש נוסח שכתוב בהו בעו קומי ר' אבין יבשו הוצין מהו על כל ההוצין הוא שואל לפי ששנינו במשנתינו לולב היבש פסול והיינו שיבש שדרה של לולב אבל יבשו עליו לא שמענו ועליהם שאל והשיבו מה בין זה לקטום כלומר נחשוב הוצין היבשים כאילו הן קטומין כולם והשיבו לו זה הדור וכו' כלומר אע"פ שהוא יבש הדור הוא אבל כשהוא קטום כולו ונשארה השדרה ערומה אינה הדר ולגירסא זו נסתפק עדיין בנקטם ראשו אם הוא מן התיומת לבדה או שיחסר עמה מן השדרה ופשט ליה מדקתני עולא בהדס נקטם ראשו ועלתה בה תמרה כשר אלמא ראשו דקאמר בגוף ההדס קאמר שאם בנשירת העלין העליונים בלחוד קאמר ה"ל למימר נקטם ראשו ועלה בו עלים כשר אלא ש"מ אין הפסול בעלין אלא בראש הבד עצמו ומש"ה צריך שיעלה בו תמרה להשלים חסרון הבד ועוד דאמרי' לא שנו אלא נקטם אבל נסדק כשר והאי ודאי על שדרה עצמה קאמר כדמוכח סוגיא דשמעתין והלשון עצמו כך הוא מוכיח כי השדרה היא הנקראת לולב וההוצין נקראין עלין או הוצא וכשאמרו נקטם ראשו על הלולב אמרו והיא ראש השדרה שהוא לולב יבשות העלים אינו מוזכר לא במשניות ולא בגמ' ויש ללמוד מן הירושלמי ממה ששאלו מר' אבין יבשו הוצין והיו סבורין לדמותו לקטומה והשיב להם שאין דומה לקטום שהקטום אינו הדור והיבש הדור ומסתבר ובלבד שיהא התיומת העליונה לחה וכן אמרו בהדס יבשו עליו ונשתיירו בו ג' בדי עלין לחין כשר ואמר רב חסדא ובראש כל א' וא' ע"כ מה שמדמה יחד הדס לולב והערבה יש לומר שלא לדמותם דלולב לעולם העלין עולין למעלה ויוצאין מראש השדרה הלכך ראש העלין נקראין ראשו אבל הדס והערבה אין העלין העליונים יוצאים מראש הבד אלא לפעמים ראש הבד הוא חלק הלכך ראש דידהו הוא ראש הבד ולא ראש העלין ואפי' אם עלה יוצא מראש הבד לא מיקרי נקטם עד שיקטם ראש הבד ומה שכתב דסוגיא דשמעתין מוכח מלתא דעל שדרה קאמר לא ידענא הוכחה זו דכל חד וחד הוא כדאיתא סדוק הוא בראש הלולב ואינו בגוף הלולב ומה שכתב שהשדרה נקראת לולב ולא העלין בגמ' לא מוכחא כן מדקאמר שמואל שיהא לולב יוצא מן הדס טפח וקאמר ר' יוחנן שדרו של לולב צריך שיוצא מן ההדס טפח אלמא לולב סתם דקאמר שמואל היינו עלין:

פי' הראב"ד שנקטם קצת מהעלין שבראשו עד שחסר מעט מן השדרה וב"ה כתב לא שנקטמו קצת מהעלים העליונים אלא שנקטמו ג' עלין העליונים פי' עד השדרה ולא נגע בשדרה והרא"ש פי' דברוב קטימת העלין העליונים מיפסל:

דף טו.

פרש"י שתחלת ברייתו היה כך שיש לו ב' שדראות מחצית עליו לכאן ומחציתם לכאן ולשון נסדק אינו משמע כן דא"כ היה לו לומר לולב שגדל סדוק כי היכי דאמרי' לולבא דסליק בחד הוצא אלא מיירי שנסדק באמצעיתו עד שנפתח:

פרש"י שנתלשו בעיקרן מן השדרה והתוס' מפרשים אותו על כפלות העלין שכלא' כפול וגבו א' ולפניו ב' ואם נפרץ שנחלק בגבו רוב אורך כל עלה ועלה ברוב עלין שבלולב פסול:

וכן כתבו מיי' והראב"ד כפירוש רבינו והגאונים מפרשין עלין העליונים שדרכן להיות מחוברים זה מזה ברובן שנראים כשנים:

לשון ריא"ז

דרך העלין של לולב להיות כפולין וגב העלה המתאים שני צדי העלה מאחריו הוא הנקרא תיומת נטלה אותה התיומת הרי הוא חסר ופסול וכן אם נסדק רוב השדרה הרי הוא כנחלק התיומת ואע"פ שלא היה ראשו מפוצל כשר כמבואר בקונט' הראיות:

וכן כתב מיי' כרבינו והראב"ד השיגו וטור בסי' תר"נ כ' שיעור הדס וערבה שני טפחים ותצי שהן י' גודלין ושדרה של לולב לבד מעלין העולין למעל' מהשדרה צריך שיהא יוצא למעלה מההדס טפח חסר שתות:

לשון ריא"ז

שיעור הדס וערבה שני טפחים וחצי שדרו של לולב ג' טפחים ושליש חוץ מן העלין שבראשו כמבואר בקונטרס הראיות היו פחותין מכן פסולין ושיעור הטפח ד' אצבעות בגודל:

דף טו:

אבל אם כמשו כשר ושיעור היבשות לר"י עד שיהא נפרך בצפורן והראב"ד פי' אפי' אם נפרך בצפורן אם עדיין ירוקין הם כשר שאם ישרו אותן במים יום או יומים יחזרו לכמות שהיו במשושן ובמראיתם ואינן נקראים יבשים אלא כשילבינו פניהם שאז אפי' ישרו אותן במים לא יחזרו לכמות שהיו:

כתבו הגאונים שצריך שיהיה בכל שיעור אורך ההדס עבות ואם לאו פסול וב"ה כתב אפי' אין בו אלא פעם א' ג' בחד קינא כשר וכ"כ מיי' והרא"ש הכריע כדברי הראב"ד דלמצוה בעינן כל השיעור עבות ולעכובא ברובו ואפי' אין העבות בראשו:

ואם יבשו רוב עליו ונשארו בו ג' בדי עלין לחין כשר והוא שישארו בראשו ג' עלין בחד קינא והרא"ש פי' אפי' אם מהג' שבחד קינא יבשו ב' ולא נשאר בה רק א' לח כשר והוא שישאר בראש הבד פי' בג' עלים של הקן א' יוצא מכן וא' יוצא מכן והג' מורכב על שניהן והוא הנקרא ראשו ובו תלוי ההדור ולכן צריך שישאר אותו לת והראב"ד כתב אם יבשו כולן ונשארו ג' בדין כמושים פסול שאין מציל מידי יבש אלא הלח ההדור ולא נהירא להרא"ש דכיון דכמוש כשר ה"ה נמי אפי' יבש כולו ונשארו ג' בדין כמושים כשר:

לשון ריא"ז

יבשו עליו. או שנשרו ונשתיירו בו ג' עלין לחים כשר ובלבד שיהיו בראשו של בד ואע"פ שנקטם ראשו כשר מפני שעליו חופין קטימתו:

נקטם ראשו כשר אפי' לא עלתה בו תמרים הלכך אם יבש בראשו כשר דלא גרע מנקטם:

דף טז.

ורש"י פירש דאע"ג דא"צ אגודה ה"מ בדיעבד אבל לכתחלה חובה לאגדו משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות:

לשון ריא"ז

ואוגד יחד כפות תמרים וענף עץ עבות וערבי נחל שכתובין בתורה ומצוה לקושרן קשר גמור כמו שביאר המורה:

קנה אתרוג שראוי לצאת בו ומצא אחר נאה ממנו מצוה להוסיף עד שליש בדמי הראשון כדי להחליפו ביותר נאה:

לשון ריא"ז

וחייב אדם להוסיף משום הידור מצוה עד שליש כיצד מצא לולב נאה בג' ולולב שאינו נאה בב' אע"פ שהוא כשר יקח הנאה בג' וכן בשאר כל המצות שנאמר זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה סוכה נאה ציצית נאה כתוב לך ספר תורה נאה לשמו בדיו נאה בקולמוס נאה בלבלר אומן וכורכה בשירים נאים וזה מבואר בפ' ר"א דמילה ואם בא להוסיף יותר מג' להדור מצוה מובטח לו שמשלמין לו מן השמים כמו שמבואר בב"ק פ"א:

מיי' מכשיר ערבה קטומה וטור כ' כרבינו:

כ' ב"ה מסתברא אפי' לא נשתייר אלא עלה א' בבד א' כשר ולחומרא בעינן כהדס ומלשון הרא"ש ז"ל יראה דבעינן שישאר רוב:

לשון ריא"ז

נשרו מקצת עליה כשרה ונראה בעיני שאע"פ שלא נשתייר בה אלא עלה א' בבד אחד כשרה והוא שיהיה אותו העלה בראשו של בד כמבואר בקונט' הראיות:
והגדלה על ההרים פי' שלא על המים כשרה ורוב המפרשים פירשו שלכתחלה צריך לחזר אחר הגדלה על המים אלא שבדיעבד יצא אף בגדלה על ההרים והרא"ש כתב דלכתחלה יוצא בשל הרים וכן יראה מדברי מיי' שכתב ערבי נחל האמור בתורה אין כל דבר הגדל על הנחל כשר אלא מין ידוע הנקרא ערבי נחל ורוב מין זה גדל על הנחל ואפי' גדל במדבר או בהרים כשר:

לשון ריא"ז

ערבה שדרכה ליגדל בנחל אע"פ שהיא גדלה בשדה בין ההרים כשרה צפצפה שדרכה ליגדל בין ההרים אע"פ שנמצאת גדל בנחל פסולה:
כתב הרא"ש ז"ל והא דמכשיר בהדס קטום טפי מלולב וערבה כתב ה"ר ישעיה ז"ל משום דענפיו חופין את עצו ואין קטימתו נראית כל כך והראב"ד ז"ל ובעל המאור ז"ל חלקו בין נקטם ראשו לקטום דהכא ופירושם רחוק מן הדעת ומהא דאמר לא מצא אתרוג לא יביא פריש ולא רמון ולא דבר אחר יש שרוצין לדקדק דאם לא מצא אתרוג כשר מברך בפסול מדנקט פריש ורמון דוקא ולא נקט פסול ואומר ר"י דיש לדחות דנקט פריש ורמון לרבותא אע"פ שהוא הדר ושלם אבל יש לומר דשרי כמו לולב פסול לרבנן דשרי בשעת הדחק דתניא בכולם כמושים כשרים יבשים פסולים ר' יהודה אומר אף יבשים כשרים אמר ר' יהודה מעשה בבני כרכום שהיו מורישים את לולביהם לבניהם אמרו לו אין שעת הדחק ראיה מכאן משמע שבשעת הדחק יוצאין אפי' בפסול וכן כתב הרב ר' ישעיה דטרני ז"ל וכ"כ הראב"ד ז"ל ושוב חזר בו ואומר דבין בשעת הדחק ובין שלא בשעת הדחק אין יוצאין ביבש כלל דכל היכא דקתני פסול דמשמע אפי' דיעבד אפי' במקום הדחק לא יצא בו דאיך יתכן זה להיות שבמקום הדחק יוצאין בו ומברכין עליו לכתחלה ושלא במקום הדחק אפי' דיעבד לא יצא וסברא הוא כי היבש כמת הוא וכמו שנכתת שיעורו ואיננו ואין מברכין עליו אלא שנוטלין אותו בידים בשעת הדחק כדי שלא תשתכח מהן תורת לולב ואתרוג וזהו שאומר אין שעת הדחק ראיה כלומר שלא עשו כן אלא שלא תשתכח מהן תורת לולב וכמו שאמרנו ביבשים שנוטלים אותו לזכרון בעלמא שלא תשתכח וכו' ה"נ במקום שיש לו לולב ואין לו אתרוג אע"פ שמעכבין זה את זה ואין מברכין על הלולב בלא אתרוג אפ"ה מצי ליטול את הלולב לבדו בלא אתרוג לזכרון בעלמא כדי שלא תשתכח תורת לולב כדאמר לא מצא אתרוג וכו' ואמרי' פשיטא מהו דתימא כי היכי דלא תשתכח מצות אתרוג קמ"ל זימנין דנפיק מיניה חורבא

דכי איתיה לאתרוג נמי שביק ליה ומייתי להנך וש"מ היכא דליכא למיחש לחורבא כי הכא צריך למינקט כי היכי דלא לישתכח מצות לולב ועוד מדקאמר נייתי כי היכי דלא לישתכח מצות אתרוג ואי לא נקיט לולב אמאי מייתי פריש שלא תשתכח תורת אתרוג וכי חמיר תורת אתרוג מתורת לולב אלא ש"מ דנקיט לולב אע"פ שאין אתרוג וס"ד אמינא לינקט בהדיה פריש או רמון לזכרון דהאי אתרוג קמ"ל דמוטב ליטול הלולב ולא יטול עמו מין אחר במקום אתרוג משום דנפיק מיניה חורבא וא"ת בלולב נמי נפיק חורבא מיניה דזימנין הוה ליה תרוייהו ובעי למיפק בלולב לחודיה ולא היא דד' מינין שבלולב מפרשי באורייתא ולא אתי למיטעי אבל אתרוג לא אתפרש בהדיא וקסבר איניש דפריש או רימון פרי עץ הדר הוא ובין יבשים ללחים ליכא למיגזר משום חורבא דהיכא דאיכא לחין לא שבקי לחין ועבדי יבשים ע"כ והלשון אין שעת הדחק ראיה אינו מורה על פי' זה דר' יהודה הביא ראיה לדבריו דאמר יבשים כשרים ומברכין עליהם מבני כרכים שהיו מברכין על היבשים ואמרו לו חכמים אין שעת הדחק ראיה שאין ללמוד שלא בשעת הדחק משעת הדחק אבל מודו רבנן דבמקום הדחק היו מברכין דאל"כ יאמרו לו בשעת הדחק נמי לא היו מברכין אלא כל הני פסולי מסרן הכתוב לחכמים והם אמרו שלא בשעת הדחק אפי' בדיעבד לא יצא כדי שיזהרו ישראל במצות אבל במקום הדחק הכשירום כיון שא"א בע"א ומברכין עליהן:

דף טז:

ואלו הד' מינין מעכבין זה את זה שאם חסר לו אחד מהן לא יברך על הנמצאין בידו אבל אם יש לו כולם אפי' לא נטלן ביחד אלא נטלן זה אחר זה יצא ובלבד שיהו כולן לפניו:

לשון ריא"ז

ד' מינים של לולב מעכבין זה את זה ואם חסר אחת מהן הג' כאילו אינם לפי שארבעתם מצוה אחת הן ואם נטלן בזה אחר זה יצא:

ולא יוסיף עליהן מין אחר אפי' אם לא יאגדנו עמהם אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב איכא בל תוסיף אבל מאותם ד' המינים יכול להוסיף עליהן ובהדס שוטה שאינו עבות נחלקו בו הגאונים אם הוא מין הדס ויכול להוסיף אותו או לאו:

בה"ג כתב הדס שוטה ואפי' בהדי אסא אחרינא פסול ורב נטרונאי כתב אם יכול לעשות כולו עבות מצוה מן המובחר ואם אינו מוצא אלא ג' עבות ממלא אותו הדס שוטה וש"ד וכ"כ הרא"ש נהגו במקומינו במתיבתא מכמה דורות שלא לפחות מס"ח כמנין לולב ויש מוסיפין עד ע' כמנין הפרים:

לשון ריא"ז

ואם בא להוסיף בערבים והדסים מוסיף וטוב להוסיף עליהן שדרכן להשיר עליהן ושמא יפסלו ועוד נויי מצוה הוא שיהא הלולב מסובב בהדסים ובערבות אבל אתרוג א' ולולב אח' אין מוסיפין עליהם:

דף יז.

שיעור היבשות פי' הראב"ד כשתכלה הלחה ואינו מוציא שום לחה כי הלחה לפרי כמו הדם בבשר החי כל זמן שהוא לח יוצא לחה או מדוחק הסכין או מסחיטתו אבל לאחר שיבש לא יוציא לחה אלא שהבדיקה שלו קשה לפי שא"א לסוחטו אלא לחותכו אבל כיון שנקב שאין בו חסרון כשר יכול להעביר בו מחט או חוט ואם יש בו ליחה יראה בחוט:

לשון ריא"ז

שיעור היבש לא נתפרש ונראה בעיני שאינו פוסל עד שיבש כולו ואם יבש מקצתו הרי הוא כמוש וכשר כמבואר בקונטרס הראיות:

ומז"ה פוסל אפילו בערלת חו"ל ולי נראה שערלת חו"ל יש בה היתר אכילה שהרי יכול להאכיל לכתחלה לחבירו שאינו מכיר בה ולא אמרו אתרוג של ערלה פסול אלא בערלת א"י אבל נראה בעיני שאין פסול אלא ביו"ט ראשון בלבד הואיל ואין בו היתר אכילה אין אני קורא בו לכם אבל בשאר הימים כשר כמבואר בקונטרס הראיות:

דף יז:

סמ"ג פליג וכתב בשם רבינו יעקב דאם נטל עוקצו לגמרי אפי' שלא נשאר שום דבר בגומא כשר ולרבינו פסול גם לר"י הלוי ז"ל בוכנתו ועוקצו הוי בכלל זנב ומיי' כתב כרבינו:

לשון ריא"ז

נטלה פטמתו והוא הדד שבראש האתרוג כעין פטמא של רמון ר"י ור"מ והמורה מכשירין וכדברי הפוסלים נ"ל ככמבואר בקונט' הראיות:

פי' רש"י בכולו כשר במקצתו פסול ולפי זה הוא פסול החוזר להכשירו ואם נקלף מקצתו וקלף השאר כשר ור"ת פי' איפכא כולו פסול אפי' לא נשתנה מראה מקצתו [כשר] ואפי' לא נשתייר בו אלא כסלע ומיהו פי' הראב"ד דוקא שמקום הקילוף הוא ממראה גוון האתרוג אבל אם הוא משונה ממראה האתרוג אם הוא במקום א' נפסל ברובו ואם

הוא בב' או בג' מקומות פסול ואפי' במיעוטו ואם הוא בחוטמו אפי' כל שהוא פסול כעין חזזית:

כ' הטור נקב וחסר כל שהוא פסול אפי' אם [אין] הנקב מפולש אבל אם אינו חסר כלום כל זמן שאין הנקב כאיסר [כשר וה"מ שאין הנקב מפולש אבל אם הנקב מפולש או כאיסר] פסול אע"פ שאינו חסר דאם נקב עד הזרע שגרעינין בתוכו חשוב כמפולש לפסול אפי' פחות מכאיסר ור"ח פי' דאפי' נקב שיש בו חסרון אינו פוסל אלא בכאיסר או מפולש וכ"כ הר"י והרא"ש כ' כסברא ראשונה:

לשון ריא"ז

ניקב נקב מפולש בכל שהוא פסול ושאין מפולש אם הנקב בו כאיסר שהיא מעה קטנה פסול פחות מכן כשר אע"פ שאין חסרון בנקב זה כגון שנעץ בו מחט או יתד עבה כדברי המורה אבל מז"ה אומר שלא נאמר כן אלא בנקב שיש בו חסרון וכדברי המורה נראה שהנקב פוסל בלא חסרון כענין שביארנו והחסרון פוסל בלא נקב ואפי' חסר כל שהוא כמבואר בקונט' הראיות:

כתב הטור ואם נסדק מראשו לסופו אפי' אם אינו חסר כלום פסול אבל אם נשאר בו שיעור למעלה ולמטה אפי' כל שהוא כשר:

וכ' הרי"ץ גיאות אפי' אם הב' או ג' מקומות [במיעוטו] בצד א' של אתרוג אבל הראב"ד כתב דוקא שנתפזר הצימוח ברובו אע"פ שבשטח החברבורות הוא מיעוט אבל במיעוטו כגון שכולם מצד א' של אתרוג כשר ולזה הסכים הרא"ש ואם הוא מחצה על מחצה במקום אחד כתב ה"ר יחיאל כיון שהוא בידי אדם אפשר לצמצם וכשר כמו פרוץ כעומד אבל הראב"ד כתב כל הפסולים שפוסלים ברובה מחצה על מחצה נמי פסול שא"א לצמצם דבעינן רוב הנראה לעינים ומחוטמו ואילך היינו ממקום שמתחיל לשפע עד הפיטמא פוסל חזזית וכל שינוי מראות בכל שהוא:

לשון ריא"ז

וחזזית הוא כמין אבעבועות דקות והיא עולה במחובר לקרקע אבל העולה בתלוש אינו אלא מחמת יובש וכמישות וכשר כמו שביאר מז"ה:

כתב הטור אתרוג שנימוח כל בשרו בפנים וקליפתו החיצונה קיימת וחדרי הזרע קיימין בפנים בעיא ולא איפשיטא ודעת רי"ף להקל ויש מחמירים והכי מסתברא כיון דספיקא דאורייתא:

לשון ריא"ז

נרקב ונימוח מבפנים ומבחוץ היה שלם ה"ז ספק בתלמוד וספיקו אסור:

כ' הטור התיום שגדלו שנים דבוקים זה בזה כשר וסמ"ג פוסל תיום:

לשון ריא"ז

אתרוגים הדבוקים זה בזה כתאומים כשרים. אתרוג הכושי והוא שהוא מארן כוש שאתרוגיהן שחורין כשר לבני בבל הקרובים להם ורגילין באתרוגיהן ופסול לבני א"י:

לשון ריא"ז

אתרוג הדומה לכושי שגדל בשאר הארצות ודומה לאתרוג הגדל בארץ כוש שהוא שחור ה"ז בעל מום ופסול אף לבני בבל וכך היא שיטת המורה ורוב המפרשים חולקים לבני בבל בין אתרוג השחור הרבה לאתרוג השחור מעט ופתרון המורה עיקר כמבואר בקונטרס הראיות:

ובה"ג פסל אם נקבוהו עכברים כל שבעת הימים משום דמאיס אע"ג דניקב כשר וכ"כ רב נטרונאי גאון ז"ל והרא"ש לא חלק ואפי' לכתחלה מותר לאכול ממנו רק שישאר הימנו שיעור כדי לצאת בו ולדידן חשוב יום שני כמו ראשון:

לשון ריא"ז

אתרוג שנקבוהו עכברים אע"פ שהוא חסר ה"ז הדר ושאר הימים כשר ואינו פסול אלא ביו"ט ראשון שנטילתו מן התורה וצריך שתהא לקיחתו תמה בלא חסרון:

דף יח.

כתב הטור שיעור אתרוג קטן פחות מכביצה אבל אם הוא כביצה אפי' אם הוא בוסר שעדיין לא נגמר פריו כשר ובגדול אפי' אם הוא גדול הרבה שצריך לאוחזו בב' ידיו כשר:

לשון ריא"ז

אתרוג הבוסר כשר והוא אתרוג קטן כאגוז פחות מכאגוז פסול וכן אם היה ירוק ככרתי פסול ואפי' אם היה גדול ור"י ומז"ה פוסלים אתרוג קטן פחות מכביצה ואין שיטת התלמוד כדבריהם כמבואר בקונטרס הראיות:

והמריח בו כתב הרב ר' שמחה שאין לו לברך ברוך שנתן ריח טוב בפירות דעיקרו לאו לריח עביד ואבי העזרי כתב שיש לו לברך:

הדס של מצוה אסור להריח בו שעיקרו אינו אלא להריח ומזה הוקצה:

כתב הטור ואם הוא איטר יד ימינו יטול הלולב בשמאל כל אדם שהוא ימינו:

דף יח:

ב"ה כ' דנענוע דרבנן ואזלינן ביה לקולא וא"צ לכל רוח ג' פעמים הולכה וג' פעמים הובאה אלא בין הולכה והובאה ג' פעמים לכל רוח וכתב עוד מנהג אבותינו מוליך ומביא מעלה ומוריד בלבד מוליך ומביא למי שארבע רוחות שלו והמושל בב' מושל בארבע והמוליך לצפון ולדרום דעת חיצונית הוא והרא"ש ז"ל כתב והעולם לא נהגו כן אלא מוליכין לד' רוחות העולם ומנהג כשר הוא הקצרה יד ימיננו להודות למי שארבע רוחות שלו ומנהג אחר הוא חצוני והראשון שהנהיג כן היה נראה לו שהמוליך והמביא בד' רוחות [נראה כעושה שתי וערב] וזה אינו דאדרבא כשמוליך ומביא לארבע רוחות ואח"כ מעלה ומוריד [הוא הנראה כשו"ע כי ד' קצוות יש לו אבל המוליך ומביא לד' רוחות ומעלה ומוריד] יש לו ו' קצוות כתב בה"ג הולכה והובאה הוא הנענוע וא"צ נענוע שדרה וכ"כ גאון ז"ל שא"צ נענוע שדרה ועלין שלא אמרו אלא כדרך שאמרו בתנופה מוליך ומביא מעלה ומוריד:

לשון ריא"ז

אע"פ שיוצא בנטילתו מצוה להניפו ולנענע בו כיצד הוא עושה מוליך ומביא כנגד ארבע רותות העולם מעלה ומוריד כנגד שמים וארץ כלומר מצוה היא זו לשם אדון כל העולם ובשעה שמוליך צריך לנענע ג"פ בהולכה ובהובאה וכן בעליה וירידה וזה מבואר בתלמוד ארץ ישראל:

דף כ.

כל הפסולים כמו שפוסלים בראשון כך פוסלין כל ז' ימים חוץ משאול שמותר מיום ראשון ואילך וכן חסר מותר מיום ראשון ואילך הלכך ניקב או שנקבוהו עכברים מותר מיום ראשון ואילך אם נשאר בו כשיעור והרי"ץ גיאות כתב כל הפסולים אינם פוסלין אלא בראשון אבל משם ואילך לא שנא גזול ול"ש שאר פסולין כולן כשרים וכ"כ ב"ה וה"ר יונה והרא"ש ז"ל כתבו כסברא הראשונה וכל הפסולין מחמת מום אם הוא שעת הדחק שאין נמצא כשרים יכול לברך עליהם והראב"ד כתב שלא יברך עליהם אלא יאחזם בידו שלא תשתכח תורת לולב ולא נהירא להרא"ש והרמב"ם ז"ל הכשיר לולב יבש בשעת הדחק ולא שאר המינים ול"נ דמ"ש זה מזה:

לשון ריא"ז

וכל אלו לא נאמרו אלא ביום ראשון אבל בשאר הימים אפילו גזל לולב מחבירו כשר לצאת בו שלא אמרה תורה לכם אלא ביום הראשון בלבד ונראה בעיני שלא נאמר יום

ראשון אלא לבני א"י שאין להם יו"ט אלא יום אחד בלבד אבל לבני הגולה שעושין יו"ט שני ימים מספק כל הפסול בראשון פסול בשני כמבואר בקונטרס הראיות:

כתב הטור ואפי' נאנס מידו בענין שאינו יכול להחזירו ורוצה להחזיר לו דמיו לא יצא ואפי' נתנו לו סתם ולא פירש ע"מ שתחזירהו לי מסתמא דעתו שיחזירנו לו כיון שצריך לצאת ואם לא החזירו לו לא יצא ומיהו אם לא החזירו לידו אלא לאחר ואחר לאחר והאחרון מחזירו לבעלים יצא וי"א שא"צ להחזירו לו אא"כ כפל תנאו שאומר לו הרי הוא לך במתנה על מנת שתחזירהו לי ואם לא תחזירהו לי לא תהוי מתנה שאם לא כפל תנאו הוה תנאה דהיינו החזרה בטל ומעשה דהיינו המתנה קיים ויצא בו אפילו לא החזירהו לו אבל לפי שכתבתי דאפי' בסתמא צריך להחזירו לו כ"ש אם התנה ולא כפל ומטעם זה דבעיא משלכם לא ליקני איניש לולבא לקטן ביומא קמא דקטן מיקני קני אקנויי לא מקני ונמצא שאין אחר יכול לצאת בו אחר שהגיע לידו:

לשון ריא"ז

ביום הראשון אסור להקנו' לולב לקטן לפי שהקטן קונה ואינו יכול להקנות וכשבא הקטן להחזירו לבעליו או להקנות לאחרי' זה הקונה מידו אינו קנוי לו ואינו יוצא בו וזה מבואר בפרק שלפנינו והמורה ומז"ה אומרים שאין הקטן קונה אלא מד"ס ול"נ שהוא קונה מה"ת כשאחרים מקנים לו ואינו יכול להקנות [אלא] מד"ס כמבואר בקונטרס הראיות ושיטת שאם רצ"ל אדם כל מי שיגיע לולבי בידו היום יהיה בידו מתנה ע"מ להחזיר חוץ מן הקטן הרשות בידו וכל אחד יוצא בו ובלבד שיחזירהו לבעליו:

כתב הטור ומהשנוהגים במקום שאין אתרוג מצוי שכל הקהל קונים ר"מ כדברי. ונראה בעיני אתרוג בשותפות ויוצאין בו פי' רשב"ם ז"ל כיון שקנוהו כדי לצאת מסתמא כאילו פירשו שכל הקהל נותנים חלקם לכל מי שנוטל לצאת בו על מנת שיחזירהו להם כיון דבענין אחר אין יכולין לצאת בו. תשובה לרב שרירא מקום שאין לולב ואתרוג מצוין וגובין מהקהל מכל א' ואחד וקונים ונוטלו חזן בבהכ"נ בידו בשעת ההלל ומברך עליו ונותנו לזקנים ומברכים ושוב נוטלו כל א' מחבירו עד שמברכים עליו כל הקהל יצאו י"ח באותו לולב או לא והשיב ודאי בשאר ימות החג מיום ב' והלאה יצא ידי חובתו באותו לולב אבל ביום ראשון צריך כל אחד לולב שלו וכן ראוי לעשות להיות קונים הלולב לאחד מן הצבור או שיקחנו בממונו או שיתנו הדמים לחזן במתנה והוא יתנהו לעצמו וביו"ט הראשון יתנהו במתנה לאחד מן הזקנים וכל אחד יתנהו לחבירו במתנה עד שיבא לידי כולם ובאשכנז וצרפת נוהגים כרשב"ם:

לשון ריא"ז

האחים שקנו אתרוג בתפיסת הבית נטלו אחד מהם ויצא בו אם יכול לאוכלו ואין אחיו מקפידין עליו הרי הוא כשלו ויצא בו ואם היו אחיו מקפידין עליו אינו יוצא ביום ראשון אע"פ שיש לשאר אחיו פרישין ורמונים כנגד אתרוגו שלזה עד שיקנו אתרוג לכל אחד ואחד כמבואר בקונט' הראיות וכך היא שיטת מז"ה בפ' יש נוחלין ונראה בעיני שלא נאמר כן אלא האחים שקנו בתפיסת הבית אבל שאר שותפין אע"פ שאינן מקפידין זה על זה אין יוצאים בראשון באתרוג של שותפות עד שיתן א' חלקו במחנה לחבירו בפירוש וכן בשאר כל המינין וכן בני הכנסת שקנו אתרוג או לולב בשותפות אין יוצאין בהן עד שיקנו חלקו בפירוש לכל מי שירצה לצאת בו כמבואר בקונט' הראיות.

כתב הטור וכשיטול הלולב בידו קודם שיטול האתרוג יברך על נטילת לולב ושהחיינו כדי שיברך קודם לעשייתו שאילו יטול ארבעתם קודם שיברך נמצא שכבר יצא קודם לברכתו שכיון שהגביהו יצא או יהפך הלולב או האתרוג עד שיברך ומיי' כתב שיברך קודם שיטלנו בידו ולא נראה לר"י:

לשון ריא"ז

המינים הללו משנטלן והגביהן ממקומן יצא שזו היא לקיחה האמורה בתורה לפיכך מברך עליהם ואח"כ נוטלן או נוטלן הפוכים שלא כדרך גדילתן ומברך ואח"כ מחזירן כדרך גדילתן ויוצא בהן לפי שכל המצות כולן אין מברכין עליהם אלא קודם לעשייתן ונראה שאפי' אם נטלן כדרך גדילתן ואח"כ בירך עליהן אם לא נתכוין לצאת עד שיברך הרי ברכה זו קדמה לעשיית המצוה עד שיתכוין לה כמבואר בקונטרס הראיות בהלכה ק' דפסחים:

ודרך גדילתן נראה דהוי בענין זה שיהיו פני הלולב כנגד פני האדם ושדרת הלולב לחוץ וכן ראיתי בספר האשכול ואבן שואב בדרש סוכות וכן נמצא בשם מהררי"ק:

לשון ריא"ז

אין נוטלין המינים הללו אלא דרך גדילתן שיהיו עקריהן למטה כנגד הקרקע וראשיהן למעלה כלפי האויר ואם נטלן הפוכים שראשיהן למטה ועקריהן למעלה לא יצא שכל המצות כולן אין יוצאין בהן אלא דרך גדילתן:

דף כא:

ורב סעדיה כתב שמקיפין מיד אחר קריאת ההפטרה בעוד הספר על התיבה ומנהג טוב הוא כדי שלא להוציא הספר שלא לצורך כיון שאין קורין בו אלא שאין נוהגין כן וסדר ההקפה כתב רבינו האי בכל יום ב' פעמים א' לימינו וא' לשמאלו וביום ז' ג"פ

לימינו וג"פ לשמאלו וא' לימינו ואין נוהגין כן עתה אלא בכל יום אחד לימינו ובשבת אין מקיפין כיון שאין לו לולב וכתב רב שרירא גאון שאין לו לומר הושענא מפני התינוקות שישמעו שאומרים בשבת כמו בחול ויבואו גם ליטול הלולב אבל כשאין אומר הושענא מתברר להם ונראה דכיון שאין מקיפין בשבת מתברר להם במה שאין מקיפין וא"צ למנוע מלומר הושענא וכ"כ ב"ה:

לשון ריא"ז

אע"פ שמצות לולב ז' ימים כמו שביארנו בזמן הזה אינו נוטל אלא ו' ימים שאין נוטלין אותו בשבת לעולם ואפי' אם חל שבת ביום טוב ראשון שמצותו מה"ת גזירה שמא יוליכנו אדם אצל מי שבקי בהלכותיו ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברה"ר. בזמן שבהמ"ק קיים היו נוטלין שם ערבה אחרת חוץ מהערבה של לולב ודבר זה הלכה למשה מסיני. בכל יום היו מקיפין בהן את המזבח שלש פעמים ומנענעים בהן ואומרים אנא ה' הושיעה נא וביום השביעי היו מקיפין את המזבח ז' פעמים. יש מקומות שנוהגין להניח התיבה באמצע הכנסת ולהקיף אותה זכר למקדש יש מקומות שנוהגין להקיף בס"ת. בגבולין אין נוטלים את הערבה אלא ביום ז' בלבד וכך אנו עושין בזמן הזה:

דף כב.

כ' גאון שיעור חיבוט ב' פעמים בתפלת מוסף של יום לפי שבתפלת התמיד אנו נוטלין הלולב ובתפלת המוסף של היום ההוא אנו נוטלין הערבה בפ"ע ורש"י פי' חבוט לשון נענוע ומיי' כתב חובט בה על הקרקע או על הכלי ב' או ג' פעמים וכ"כ הרי"ץ גיאות:

ב"ה כתב הא דלא בריך ר"א משום דיחיד הוא ויחיד אינו קובע ברכה לעצמו אבל צבור ודאי מברכין ורב שמואל בן חפני פסק כר' יוחנן והרא"ש ז"ל כתב ונהגו כרי"ף וכתב סמ"ג ומקשה ר"י אלא מעתה בהלל דר"ת ובקידושא דיו"ט שני לא יברך והשיב דגבי ערב' מנהג היה שלא לברך:

לשון ריא"ז

וערבה זו אינם מד"ת ולא מד"ס אלא מנהג שהנהיגו אותנו הנביאים האחרונים אנכה"ג ואין מברכין עליה שאין מברכין על המנהג אלא מנענע בה בלבד:

כתב הטור ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב אפי' אם הגביה אותה ב' פעמים א' לשם לולב וא' לשם ערבה ורב נחמן אומר אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב אם הגביה אותה ב"פ ופסק מיי' דאין אדם יוצא בה ואבי"ה פסק שיוצא בה ולזה הסכים הרא"ש

וסמ"ג פסק בשם בה"ג דיוצא אדם י"ח בערבה שבלולב וא"צ ערבה אחרת ופליג עם רבינו:

וכתב רב האי שמכוער הדבר עלה א' בבד א':

לשון ריא"ז

ערבה זו אינה ניטלת אלא בפ"ע ואין אדם יוצא י"ח בערבה שבלולב ושיעורה אפי' עלה א' בבד א'.

ולענין זמן ביו"ט שני נחלקו בו הרב שלמה בר שמשון כתב שאין לאומרו דממ"נ יצא בזמן שאמר בראשון אף אם הוא חול דלא גרע מאילו אמרו בשעת עשיה שיצא ול"ד לזמן דקידוש שאומרים בליל ב' שאותו הוא בשביל היום ולא בשביל הסוכה וכן כתבו רש"י ור"י וי"א שצריך לאומרו משום שלא קבעו זמן אלא בשעת עשיה או בשעת נטילה ואם היה אתמול חול א"כ לא היה לא שעת עשיה ולא שעת נטילה הלכך לא יצא בזמן של אתמול והרא"ש הסכים לסברא הראשונה:

סמ"ג כתב בשם ר"י שברכת לישב בסוכה שבסעודה פוטרת כל טיול ושינה שמסעודה לסעודה ורבינו כתב שכל שעה שנכנס לישב בה מברך לישב בסוכה וכ"כ בה"ג וכן כתבו הגאונים כרבינו שצריך לברך בכל פעם ופעם ור"ת פי' כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה פוטר כל הדברים אפי' השינה שהיא חמורה מהאכילה שהרי אוכלין עראי חוצה לה ואין ישנים עראי חוצה לה אפ"ה כיון שהאכילה עיקר פוטרה השאר:

לשון ריא"ז

ובכל פעם שנכנס בה לאכול מברך אקב"ו לישב בסוכה כדרך שמברך על התפילין כל שעה שמניחן ואפי' כמה פעמים ביום:

דף כב:

מיי' כ' שצריך לקדש מעומד כדי שיברך קודם עשיית המצוה וכתב הרא"ש א"כ לדבריו היה לו לקדש קודם שיכנס בה שמיד בכניסתו הוא עושה המצוה אלא כיון שמצות סוכה היא האכילה והטיול אף אם מברך לאחר שישב מקרי שפיר קודם עשיה שהמצוה נמשכת כל זמן האכילה וכל זמן ששוהה בסוכה ופי' בסוכות תשבו תתעכבו כמו וישב העם בקדש וכן כתב מר צמח גאון אע"פ שמשנכנס לה צריך לברך כיון שאין לה קבע אלא בישיבה בסעודה ויש קידוש היום וסעודה לפניו סודרן על הכוס וה"ר מאיר מרוטנבור"ק היה מברך על הסוכה קודם ברכת המוציא אפי' בחול משום דתניא

נכנס לישב בה מברך הלכך ראוי שתקדים ברכה זו לברכת המוציא מיד אחר הישיבה והרא"ש ז"ל כתב העולם לא נהגו כן כי רגילים כל העם שאין מברכין על הסוכה אם נכנס לטיול ולשינה אלא בשעת אכילה הלכך ראוי לברך תחלה ברכת המוציא קודם שהתחיל הסעודה ואח"כ מברך על הסוכה:

לשון ריא"ז

בליל יו"ט הראשון מותר לסדר הברכות הללו על הכוס של קידוש ומברך בתחלה על היין ואח"כ על היום ואח"כ לישב בסוכה ואח"כ שהחיינו ואם בירך בכניסתו לישב בסוכה ושהחיינו כשבא לקדש על הכוס מברך עוד שהחיינו בעבור יום ור"מ אומר שצריך לברך לישב בסוכה קודם שישב ול"נ שאין חילוק בין יושב לעומד ואם רצה לברך אחר שישב יברך וענין זה כולו בפרק לולב וערבה:

והקידוש של ליל ב' אומר קידוש וזמן אחריו מיד ואח"כ סוכה דזמן לא קאי אלא אקידוש ולא אסוכה דאף אם יום ראשון חול יצא בזמן דסוכה הלכך צריך שלא להפסיק בסוכה בין קידוש לזמן וב"ה כתב שאף בליל שני י"ל זמן באחרונה כמו יקנה"ז אע"פ שהזמן אינו חוזר על ההבדלה והרא"ש הסכים לסברא ראשונה:

וכתב ה"ר פרץ שאם חל יו"ט האחרון של חג בא' בשבת שאסור אף בט' אע"ג דקי"ל שמותר בט' היינו בשאר הימים אבל הכא אסור משום הכנה דכיון דשבת לפניו אין שבת מכינה ליו"ט ולא נהירא להרא"ש דלא שייך ביה הכנה וכן נוהגים בו היתר:

כ' הרא"ש אמרי' בגמ' א"ר יוחנן אתרוג בז' אסור בח' מותר סוכה אפי' בח' אסורה ור"ל אמר אתרוג אפי' בז' מותר א"ל רב פפא לאביי לר"י מ"ש סוכה מ"ש אתרוג א"ל סוכה דחזי לבין השמשות דאי מיתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בגווה ומיכל איתקצאי לביה"ש ומיגו דאיתקצאי לביה"ש איתקצאי לכולי יומא דח' אתרוג דלא חזי לביה"ש ולא איתקצאי לביה"ש לא איתקצאי נמי ליומא דח' וא"ת אתרוג נמי ממ"נ ביה"ש אסור דשמא יום הוא וכיון דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי נמי לכל היום וי"ל דבכה"ג לא שייך למימר מיגו דאיתקצאי לביה"ש כיון שלא נאסר ביה"ש אלא מחמת ספק יומא שעבר וכן נמי אמרי' הפריש ז' אתרוגים לז' ימי החג כל א' יוצא בו ואוכלו למחר ואע"ג דאיתקצאי ביה"ש מחמת ספק יום שעבר וה"נ אמרי' בפ"ק דיו"ט גבי שבת ויו"ט דאמר רב נולדה בזה אסורה בזה ומפרש טעמא משום הכנה ולא שייך למימר משום מיגו דאיתקצאי לביה"ש אע"ג דכר"י ס"ל דאית ליה מוקצה וכן שני י"ט של גליות דנולדה בזה מותרת בזה וכן בפ' בכל מערבין גבי לגין טבול יום שמילאוה מן החבית של מעשר טבל ואמר ה"ז תרומת מעשר לכשתחשך דבריו קיימין ואם אמר ערבו לי בה לא אמר כלום

משום דסוף היום קונה עירוב או משום דבעינן סעודה הראויה מבעו"י הא אי תחלת היום קונה עירוב או אי לא בעינן סעודה הראויה מבעו"י הוי עירוב ולא אמרי' דלאו ראויה בשבת הוא מיגו דאיתקצאי ביה"ש כיון דלא איתקצאי אלא מחמת יום שעבר ולא דמי לסוכה דאמרי' משום דאי מיתרמי ליה סעודתא ביה"ש דאע"ג דלא מיחייב למיכל ביה אלא משום ספק יום שעבר דילמא יום הוא מ"מ מיחייב למיכל בה מאיזה טעמא שיהא וצריך לעשות מעשה ביה"ש לאכול בה ולוי דאסר אתרוג אף בח' ופירש"י מיגו דאיתקצאי ביה"ש דח' משום דספק יום ז' איתקצאי לכולי יומא וא"א לומר כן שהוכחתי כבר דליכא מאן דאית ליה סברא זו אלא היינו טעמא דגזר אתרוג אטו סוכה וא"ת הא דאמרי' בשמעתין גבי אתרוג לדידן דאית לן תרי יומי ח' ספק ז' אסור ואמאי אסור דהא לא נטלינן ליה אלא ע"כ משום דהואיל דאיתקצאי ביה"ש מחמת יום שעבר וי"ל דשאני התם דאם יבא אליהו ויאמר דעברוה לאלול הוי שמיני שביעי וכן אי מקלע שבת במוצאי יו"ט אחרון של חג נוהגין שלא להסתפק מנויי סוכה עד מוצ"ש ונראה דשרי בשבת משום דאיתקצאי ביה"ש לא אסרינן ליה כדפי' ואי משום שבת ויו"ט קדושה אחת היא האמר רב בפ"ק דיו"ט הלכה כד' זקנים ואליבא דר"א דאמר שתי קדושות הן וגם משום הכנה ליכא למיסר דמה הכנה יש כאן:

דף כג.

יש נוהגים שלא לישב בסוכה בליל ח' וביום ח' יושבים כתב שאינו מנהג:

לשון ריא"ז

ור"מ אומר שהטומטום והאנדרוגינוס שהן ספק איש ספק אשה אין מברכין לישב בסוכה ול"נ שמברכין מספק שהרי אנו מברכין מספק על תקיעת שופר ביום ב' של ר"ה ועל אכילת מצה בליל ב' של פסח וזה שאין מברכין על הסוכה בליל ח' של חג שלא יזלזלו בו עמי הארץ לומר יום ז' הוא וחול הוא ועוד שאין מזכירין בכל ברכותיו אלא יום ח' כמבואר בקונטרס הראיות בפ' לולב וערבה:

כ' הרא"ש ז"ל פירש"י הא לן לבני בבל שהח' שלנו ספק ז' דלא קים לן בקיבועא דירחא מדליק בה את הנר ולא יפחתנה ויפסילנה לפי שצריך בה למחר והא להו לבני א"י דקים להו בקיבועא דירחא דלא יתבי בסוכה בשמיני פוחת משמע מתוך פירושו דסוכה קטנה צריך להדליק בה את הנר כדי שלא יהא נראה שהוא עובר על בל תוסיף מה שיאכל בה בלילה ותמה לי שלא ראיתי מי שעשה כן ועוד קשה לר' יהושע ב"ל דאמר לבני בבל מדליק בה את הנר משמע דקאי דוקא אאין לו מקום להוריד כליו בשביעי והא ליתא

דאפי' יש לו מקום להוריד צריך להדליק בו את הנר שלא יהא נראה כעובר בבל תוסיף מה שיאכל בה בלילה ולא מיסתבר למימר מה שמוריד כליו אע"פ שחוזר ומעלה בלילה איכא היכרא בהכי דאינו נראה דעובר בבל תוסיף מה שאוכל בה בלילה ונ"ל פירוש דריב"ל דאמר לבני בבל מדליק בה את הנר באין לו מקום להוריד כליו בח' קאי וצריך לישב בה בתשיעי הלכך צריך לעשות היכר שאינו עובר בבל תוסיף ומדליק בה את הנר כי אינו יכול לפחות בה ביו"ט ורב חייא בר אשי לבני א"י קאמר דפוחת בה ד' כו' וכ"כ רב אלפסי ז"ל: